

С. В. КУЛЬБІДА

УКРАЇНСЬКА

МОВА

С. В. Кульбіда

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник
для 2 класу спеціальних закладів
загальної середньої освіти (Н 91)

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
«Либідь»
2019

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 17.04.2019 р. № 515)

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Умовні позначення:

— запам'ятай

— дізнайся значення слова

— вимовляй

Я — українка!
Горджуся й радію,
що мовою рідною
я володію.

Шевченковим словом
умію писати,
слова мелодійні
і вірші складати.

Я — українка!
Живу в Україні,
вільній, єдиній
моїй Батьківщині!

Олеся Василенко

Кульбіда, С. В.

К90 Українська мова : підруч. для 2 кл. спец. закл. заг. се-
редньої освіти (Н 91) / С. В. Кульбіда. — К. : Либідь, 2019. —
160 с. : іл.

ISBN 978-966-06-0801-6.

УДК 811.161.2*кл2(075.2.056.313)

© Кульбіда С. В., 2019

© Ясінська Ю. В., ілюстрації, 2019

ISBN 978-966-06-0801-6

СЛОВА-НАЗВИ

1

1 Послухай уважно вірш. Про що розповідається у вірші?

Канікули, канікули — чудесна це порá.
«Канікули, канікули», — гукáла дítворá.

Скінчилось тéпле літо.
Настáв осінній час.
Ми ráдо поспіша́ємо
у наш весéлий клас.

2 Випиши виділені слова за зразком.

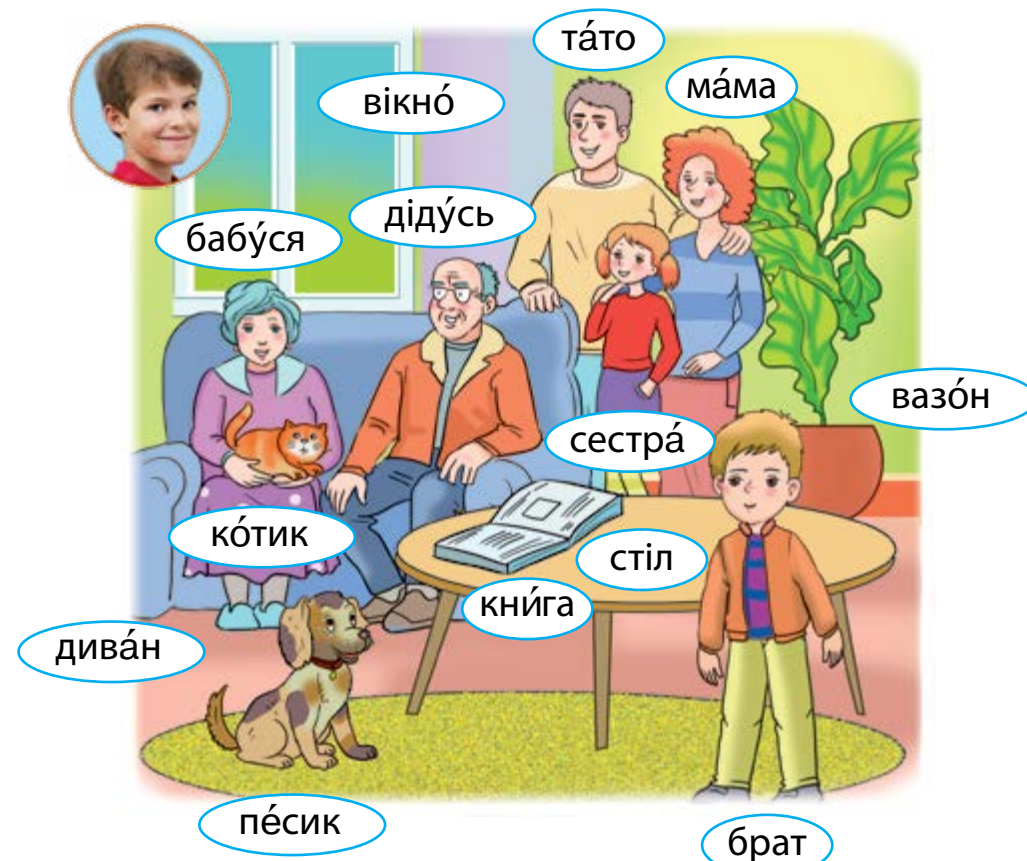
Зразок. Що? — літо, ... , ...

2

1 Розглянь малюнок.

Моя родіна

Хто?

Що?

2 Дай відповіді на запитання.

- Хто зображений на малюнку?
- Що зображено на малюнку?

3

Запиши за зразком.

Хто? Мама, тато, ...

Що? Диван, стіл, ...

4

1 Розглянь малюнок.

Наше подвір'я

2 Дай відповіді на запитання.

Хто

- ремонтує машину?
- поливає квіти?
- несе відрó?
- тримає мед?
- подає ключ?
- підмітає подвір'я?

Що

- ремонтує тато?
- поливає мама?
- підмітає дідусь?
- подає хлопчик?
- несе бабуся?
- тримає дівчинка?

5

Запиши нові слова.

Машина, мед, відрó.

6

Склади й запиши знайомі слова за зразком.
Ттоа; іддусь; амма; сабубя; дівкачин; чикхлоп.
Зразок. Ттоа — тато.

Слова-назви відповідають на питання:

хто?

тато, дівчинка

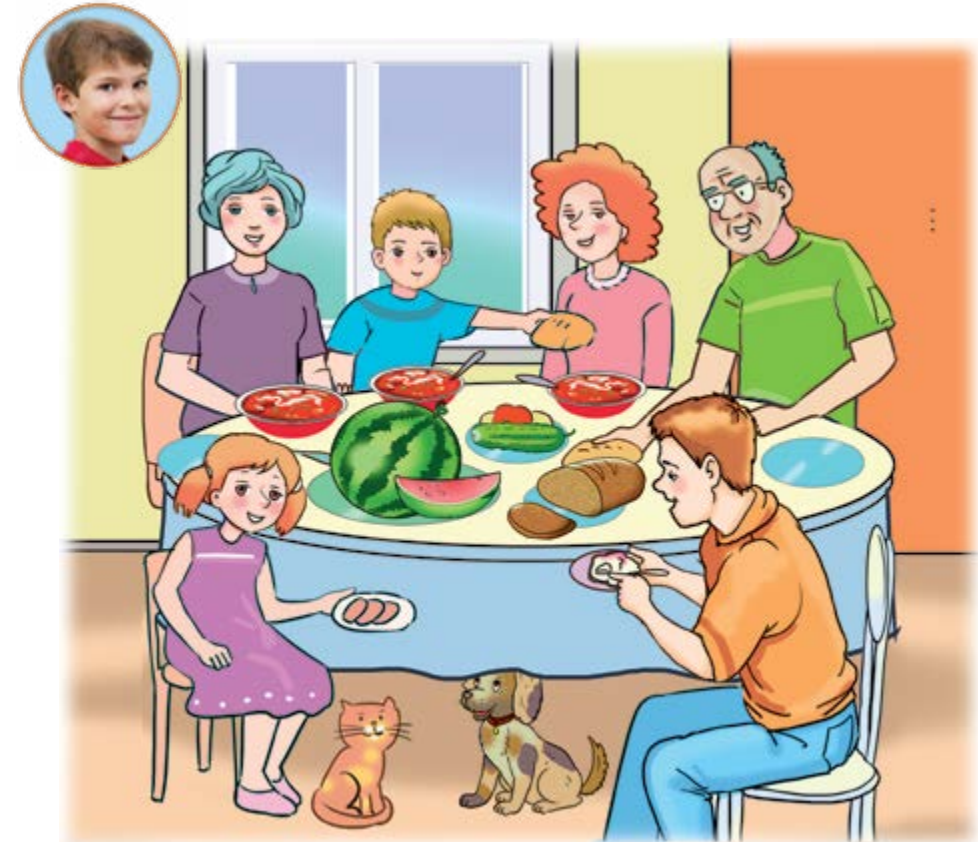
що?

клас, літо

7

1 Розглянь малюнок.

Обід у родині

2 Розкажи: хто зображений; що зображено.

Хто це?

Що це?

8

- 1 Запиши до таблиці слова, які відповідають на питання *хто?* і *що?* Користуйся малюнком із вправи 7.

Хто?	Що?
...	...

- 2 Підкресли слова з буквами **а**, **о**.

9

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Розкажи, що є на малюнках. Почни так: *На малюнках є ...* На яке питання відповідають нові слова? Як називаються ці слова?
- 3 Розкажи, хто є на малюнках. Чим ці слова-назви відрізняються від слів, які відповідають на питання *що?*

10

- 1 Прочитай. Спиши. Встав пропущені букви.

М□ма і д□вчинка, кв□тка і бджол□, в□да і в□дрó, к□юч і гáй□а, дід□сь і хл□пчик, в□дій і машин□.

- 2 Продактилюй букви у виділених словах.

11

- 1 Прочитай малюнковий вірш. Заміни малюнки словами.

Гойда́лися:

на квіточці,

на хмарінці,

на гілочці,

на осоці,

на павутінці,

на гойдалці.

Оксана Тимошук

- 2 Випиши слова, які відповідають на питання *хто?* *що?*
- 3 Полічи слова, які відповідають на питання *хто?* *що?*

12

- 1 Прочитай.

Моя родина

Моя родина велика: ма́ма О́ля, та́то Дени́с, я — Іва́н, брат Мико́ла, сестра́ Мару́ся, дві бабу́сі — Ні́на і Окса́на, два діду́сі — Гнат і Євге́н.

Я люблю свою́ родину.

- 2 Хто розповідає про свою родину?
- 3 Іван — хлопчик чи дівчинка? Чому?
- 4 Назви, хто є в Івана. Як назвати одним словом? Постав питання до цього слова.

13

Випиши з тексту вправи 12 потрібні слова й закінчи речення.

1. Та́та зва́ти ... . 2. У ма́ми ім'я́ — ... . 3. Я — ... .
4. Мене́ зва́ти ... . 4. У мене́ є ... Мико́ла, ... Мару́ся.
5. Бабу́сь зва́ти Ні́на і ... . 6. Гнат і ... — це мої́ два ... .
7. Я люблю́ свою́ ... .

Ім'я, прізвище
завжди пишуться з великої букви:
Оля, Ігор, Костенко, Іщук.

14

Перекажи текст із вправи 12 за запитаннями.

1. Який заголовок тексту?
2. Хто розповідає про свою родину? Чому ти так думаєш?
3. Яка в хлопчика родина? Хто є в родині?
4. Чи любить хлопчик свою родину?

15

Склади розповідь про свою родину. Користуйся запитаннями з вправи 14. Які труднощі ти відчував?

16

1. Прочитай вірш-лічилку. Спиши. Встав пропущені букви.

М..а, т..о, д□д, б..у́ся —
всіх назву́, не помилю́ся.
Ста́рший б..т і с..тра —
це **род..а** в нас така́.
Ма́.., та́.., ді□, б...ся,
ста́рший бр.., се.... і я —
це моя́ **сім'я́!**

Варвара Гринько

2. Про що йдеться у вірші? Чому вірш називається лічилкою? Скільки членів родини перелічив хлопчик?
3. Поясни значення виділених слів.

10

17

1. Розглянь малюнок. Що зображено?

Родовідне дере́во

2. Подумай, чому на родовідному дереві вгорі зображені діти, а внизу — дідусі й бабусі.

18

1. Намалюй родовідне дерево й познач імена членів своєї родини. Чи відповідає малюнок у підручнику твоєму малюнку? Чому?
2. Розкажи про свою родину за планом.

План

1. Що зображено на малюнку?
2. Скільки членів родини? Хто зображений на малюнку?
3. Як звати тата і маму? Як тата і маму можна назвати одним словом?
4. Як звати дідусів і бабусь?
5. Скільки є братів і сестер? Як їх звати?
6. Чи є дядько, тітка? Як їх звати?

Батькі́ — тато і мама.

Дядько́ — брат мами або тата.

Тітка́ — сестра мами або тата.

11

- 1 Доповни речення. Запиши.

Ма́ма — це ... бабу́сі (дідуся́).

Діду́сь — це ... ма́ми (та́та).

Та́то — це ... бабу́сі (дідуся́).

Бабу́ся — це ... та́та (ма́ми).

Діду́сь і бабу́ся — це ... ма́ми (та́та).

Брат — це ... мої́х батькі́в.

Сестра́ — це ... мої́х батькі́в.

- 2 Поділи виділене слово на склади.

- 1 Розглянь таблицю. Розкажи, хто це.

			
Я — син.			Я — дочка́.
Я — внук.			Я — ону́ка.
Я — брат.			Я — сестра́.

- 2 Доповни речення. Продовж розповідь про свою родину. Речення запиши.

У мої́й роді́ні ... чле́нів.

Мене́ зва́ти ... .

У мене́ є ... , ... , ... , ...

Мого́ та́та зва́ти ... .

Ма́ма ма́є ім'я́ ... .

- 1 Послухай (прочитай) вірш і розглянь малюнок.

Моя́ сім'я́

Це — моя́ сім'я́:

та́то, ма́ма, я,

моя́ сестра́

Марі́чка,

мій ста́рший брат

Павлу́сь,

бабу́ся і діду́сь.

- 2 Вибери правильні відповіді на запитання.

- Хто розповідає про свою сім'ю:
  - хлопчик біля бабусі;
  - дівчинка біля дідуся;
  - немовля на руках у мами?
- Скільки членів у сім'ї:
  - шість;
  - п'ять;
  - сім?
- Хто зображений на малюнку:
  - два тата, дві мами, двоє дітей;
  - два тата, дві мами, троє дітей;
  - тато, мама, дідуся, бабуся, дівчинка, хлопчик і немовля?
- Кого зображено на малюнку:
  - дітей;
  - родину;
  - сім'ю?

сім'я́ роді́на

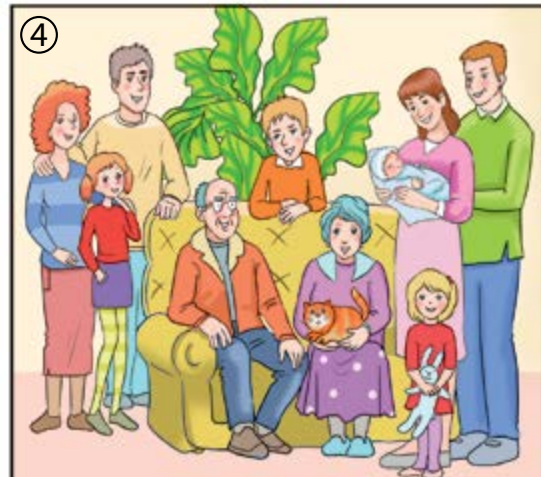

- 1 Продовж і запиши речення. Користуйся малюнком і віршем із вправи 21.

У мене є ... .
 Мої батьки — це ... і ... .
 Мої батьки мають троє ... .
 Марічка — це моя ... .
 Павлусь — це мій ... .
 У мене є ... і ... .
 Я люблю свою ... .

- 2 Вивчи вірш «Моя сім'я» напам'ять.

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Що зображено на всіх малюнках?
 3 Хто зображений на кожному малюнку? Розкажи.

- 1 Розглянь малюнки.

Сім'йні турботи

- 2 Дай відповіді на запитання.
- Що варить мама?
  - Що нарізає бабуся?
  - Що тримає дівчинка?
  - Що несе дідусь?
  - Що купує тато?
  - Скільки в родині членів? Назви їх.

25

Запиши до таблиці знайомі й нові слова. Користуйся малюнками з вправи 24.

Знайомі слова		Нові слова	
Що?	Хто?	Що?	Хто?
...	...	...	...

26

Доповни й запиши речення.

Ма́ма ва́рить (що?) ... . (Хто?) ... наріза́є цибу́лю?
 Діду́сь несе́ (що?) ... . (Хто?) ... ва́рить борщ?
 Ді́вчинка трима́є (що?) ... . (Хто?) ... купу́є сіль?
 Та́то купу́є (що?) ... . (Хто?) ... трима́є карто́плю?

27

1 Прочитай і доповни речення. Користуйся малюнком на с. 15.

1. О́вочі — це помідо́р, **капу́ста**, ... , ... , ...
2. Я люблю́ такі о́вочі: ... , ... , ...
3. У **борщ** кладу́ть **о́вочі**: ... , ... , ...
4. Си́рими мо́жна їсти ... , ... , ...
5. Я зна́ю черво́ні о́вочі: ... , ... , ...

2 Поділи виділені слова на склади. Постав наголоси.

28

1 Прочитай.

Хо́дить гарбу́з по горо́ду
 й пита́є свого́ ро́ду...
 ...Обізва́лась жо́вта ді́ня,
 гарбузо́ва госпо́діня...
 ...Обізва́лись огі́ркі,
 гарбузо́ві сині́...

З народної пісні

2 Хто головний герой пісні? Назви родину головного героя.

3 Уточни й запиши назви членів родини гарбуза.

Госпо́дар горо́ду — ... . Гарбузо́ва госпо́діня — ... .

Гарбузо́ві сині́ — ... .

Гарбузо́ва ро́дина — це ... , ... , ...

гарбу́з ді́ня огі́ркі

29

Розглянь малюнки. Хто зображений? Що зображено?

Ро́дина збира́є врожа́й

Гру́ша

Пе́рсик

Слі́ва

Я́блуко

30

Склади речення за схемою. Використовуй слова-дії. Запиши.

31

- 1 Продовж і запиши речення. Вибери питання, на яке відповідають слова.

Фру́кти — це ... , ... , ... Відповідають на питання (хто? що?).

О́вочі — це ... , ... , ... Відповідають на питання (хто? що?).

- 2 Підкресли слова, які починаються на букву **п**.

32

- 1 Розглянь малюнок «Родина котів».

- 2 Розкажи, хто зображений на малюнку. Користуйся словами: *киця, кіт котович, котик-синочок*.

33

- 1 Прочитай вірш.

Вібрала в крамні́ці кі́ця
га́рну ко́фту та спі́дні́цю.
Для ко́тика-сино́чка —
мо́дні джі́нси і соро́чку.
Шта́ні і піджа́к —
для ко́та ко́товича.

Тетяна Лисенко

Кра́мні́ця — магази́н.

- 2 Назви членів родини котів. Постав питання до кожного слова.
3 Знайди у вірші слова, які відповідають на питання *що?* Назви.

34

- 1 Прочитай слова з вірша.

Кра́мні́ця (крамні́ці), **кі́ця**, **ко́фта** (ко́фту), **спі́дні́ця** (спі́дні́цю), **ко́тик** (ко́тика), **си́н** (си́на, си́ночка), **джи́нси**, **соро́чка** (соро́чку), **шта́ні**, **піджа́к**, **кі́т** (ко́та), **ко́тович** (ко́товича).

- 2 Виділені слова запиши у два стовпчики.

Хто?	Що?
...	...

- 3 Чи можна слова другого стовпчика назвати одним словом? Назви це слово.

35

- 1 Пригадай і назви слова — назви одягу для: а) дівчинки; б) хлопчика.

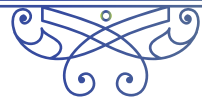
О́дяг ді́вчинки: ...

О́дяг хло́пчика: ...

- 2 Поясни значення кожного слова-назви.

СЛОВА-ДІЇ

36

1 Прочитай виразно малюнковий вірш. Заміни малюнки словами.

Що для чо́го трéба?

Щоб горóд **перекопа́ти**,

трéба **взя́ти** нам .

Щоб **забі́ть** в стіну́ ,

трéба **ма́ти** .

Щóби **наруба́ти**,

трéба нам **ма́ти**.

Галина Малик

2 Прочитай слова-дії.

3 Постав питання до слів — назв малюнків.

37

1 Випиши питання і слова — на́зви малюнків із вправи 36. По-знач у словах наголоси.

Що? Горóд, лопáта, ...

2 Продактилюй у кожному слові голосні звуки.

38

Вибери правильні відповіді на запитання.

- Для чого потрібна лопата:
а) різати; б) малювати; в) копати?
- Що можна робити молотком:
а) забувати; б) забивати; в) забавляти?
- Що можна робити сокирою:
а) рибалити; б) ридати; в) рубати?

забива́ти молотко́м   копа́ти лопáтою
руба́ти соки́рою

39

1 Прочитай. Заміни малюнки словами з довідки. Прочитай виразно.

 хóчемо по́їсти,

трéба **взя́ть** і **сісти**.

Щоб **малюва́ти**,

трéба **нам ма́ти**.

Щоб **полива́ти**,

трéба нам **набра́ти**.

Довідка: ка́шу, ло́жку, сніжи́нку, оли́вець, росли́ну, води́.

2 Спиши друге речення. Підкресли слова-дії.

ка́ша   ло́жка   оли́вець   росли́на

Слова-дії відповідають на питання:

що робити?

малюва́ти

що робить?

стої́ть

- 1 Розглянь малюнки й прочитай схеми речень.

1. Квітка <u> </u> у вазі.	1. Чоловік <u> </u> у трамваї.
2. Ваза <u> </u> на столі.	2. Трамвай <u> </u> по рейках.
3. Стіл <u> </u> у кімнаті.	3. Рейки <u> </u> до зупинки.

- 2 Додай відсутні слова-дії. Постав питання до цих слів.
3 Запиши речення. Підкресли однакові слова. Поясни їхнє значення жестами.

Що робить?

- 1 Прочитай вірш і розглянь малюнок.

Падав сніг на поріг,
кіт зліпив собі пиріг.
Поки **смажив**, поки **пик**,
то **пиріг** водою **стік**.
Кіт не знав, що на пиріг
треба тісто, а не сніг.

Платон Воронько

- 2 Постав питання до виділених слів. Запиши за зразком.

що робив? що?

Зразок. Падав сніг.

- 3 Підкресли слова-дії.

Що робив?

- 1 Розглянь малюнки. Прочитай підписи.

Лікар лікує.

Пéкар печé.

Вчітель навчає.

Вишивáльниця вишивáє.

- 2 Вибери й запиши слова-дії, які відповідають на питання *що робить?*
3 Назви слова, що означають професії.

Що робить?

- 1 Послухай словосполучення.
1. Розчісує волóсся, стриже волóсся.
2. Зважує на вага́х, продає óвочі.
3. Пока́зує б́укви, навчає дітeй.
2 Яким професіям відповідають словосполучення?
3 Повтори слова-дії до на́зви кожної професії.

44

Прочитай. Додай у речення слово-дію. Запиши. Користуйся довідкою.

Пекар (що робить?) ... хліб.

Продавець (що робить?) ... фрукти.

Футболіст (що робить?) ... у футбол.

Водій (що робить?) ... автобус.

Довідка: пече, продає, водить, грає.

в о д и т ь   п р о д а є   г р а є

45

1 Прочитай. Що означають слова в першому стовпчику? Назви одним словом.

Слова-назви

вчитель
водій
будівельник
швець
двірник
лікар

Слова-дії

шіє
будує
прибирає
навчає
лікує
водить

2 Добери до слів-назв слова-дії з другого стовпчика.

3 Пригадай професії членів твоєї родини. Запиши за зразком.

Зразок. Мій дідусь — будівельник. Він уміє ... , ... , ...

46

1 Розглянь малюнки й прочитай слова-дії.

1. Стрибає. 2. Бігає. 3. Плаває.

2 Розкажи, хто що робить на кожному малюнку.

24

47

Пригадай і розкажи, що ти робив:

- учора;
- у неділю?

Почни розповідь так:

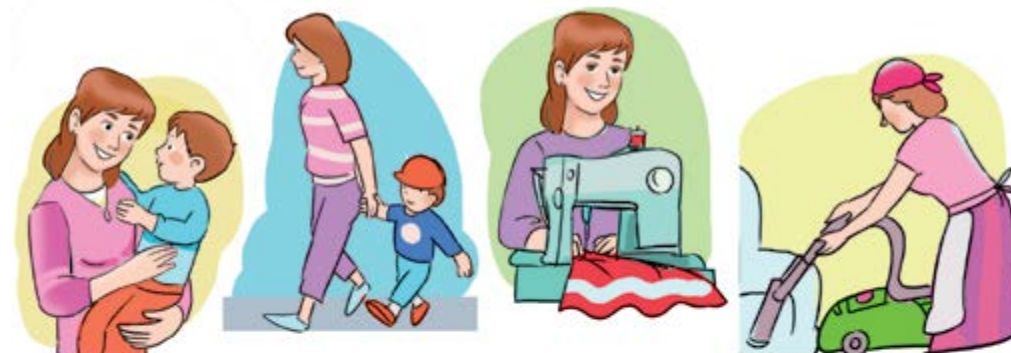
- Учора я ... , ...
- У неділю я ... , ...

Що робив?

48

1 Розглянь малюнки.

Вихідний день у мами

Носила

Водила

Шила

Прибирала

Що робила?

Мила

Вишивала

Зашивала

Варила

2 Склади речення до кожного малюнка. Використовуй питання *що робила?* і слова-дії.

25

49

- 1 Прочитай неповні речення. Чого не вистачає?

З борошна ... хліб. З дерева ... меблі. З нафти ... бензін.
З пластику ... вікна. З молока ... морозиво. З глини ...
посуд. З паперу ... конверти.

- 2 Доповни речення словами-діями, які відповідають на питання *що роблять?*

50

- 1 Відгадай слово-назву за словами-діями.

- Світить, гріє, блищить. Це — ... .
- Крапає, іде, ллє. Це — ... .
- Дме, віє, перевертає. Це — ... .
- Іде, падає, кружляє, розтає. Це — ... .
- Морозить, лякає, малює. Це — ... .

Довідка: сонце, дощ, вітер, сніг, мороз.

- 2 Постав питання до слів-дій.

51

Придумай до малюнків слова-дії, що відповідають на питання *що роблять?*

Що роблять?

52

- 1 Прочитай виразно вірш. Про кого розповідається?

Зайчика злякались

Ми ходили по грибі,
зайчика злякались,
поховались за дуби,

розгубили всі грибі,
потім засміялись —
зайчика злякались!

Платон Воронько

- 2 Випиши слова-дії. Вибери питання, на яке вони відповідають (*що робить? що робили? що зробили? що роблять?*).

Зразок. Ходили — що робили?

53

- 1 Розглянь малюнки. Добери до питань словосполучення зі словами-діями.

Хто?
 що робить?
 що роблять?
 що робили?
 що зробив?
 що зробили?
 вивчив правило
 вивчили пісню
 вчили номер
 вчить вірш
 вчать пісню

- 2 Склади речення за зразком. Запиши.

Зразок. Хлопчик (*що робить?*) вчить вірш.

54

- 1 Розглянь малюнок. Доповни речення правильними словами-діями, які відповідають на питання *що робить?*

- Дерево (*ростє, цвітє*).
- Птах (*стоїть, сидить*).
- Жаба (*стоїть, сидить, лежить*).
- Річка (*стоїть, біжить, тече*).
- Сонце (*висить, сидить, світить*).

- 2 Випиши два речення. Підкресли слова-дії.

- 1 Прочитай виразно вірш. Про що йдеться?

Сонце заходить,
гори чорніють.
Пташечка тіхне,
поле німіє.

Тарас Шевченко

Пташечка — маленький птах.
Німіє — зникають усі звуки.

- 2 Добери слова до питань. Запиши. Поясни, чому ти так думаєш.

Що?	...
Хто?	...
Що робить?	...
Що роблять?	...

- 3 Вивчи вірш напам'ять.

- 1 Прочитай речення.

- У моєї сестри гарний **ніс**.
- Святий Миколай **ніс** дітям подарунки.
- Біля лісу був сільський **став**.
- Юрко вперше **став** на ролики.

- 2 Постав питання до виділених слів. Які з них називають дії, а які — предмети?
- 3 Випиши виділені слова разом із питаннями.

став — ставати
ніс — носіти

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено?

Що роблю?

- 2 Дай повні відповіді на запитання. Користуйся довідкою.

- Ти вмиваєшся щодня?
- Ти чистиш зуби зранку?
- Ти користуєшся зубною щіткою?
- Ти полощеш рот після їжі?

Довідка: полощ^у, не полощ^у, вмива^юся, не вмива^юся, чіщу, не чіщу, корист^уюся, не корист^уюся.

- 3 Постав питання до слів-дій.

- 1 Прочитай уривок вірша Миколи Сингаївського.

Білки

Доганяє білка білку.
З гілки — **стриб**
на іншу гілку.
Між дубами **стриб і стриб**.
...Не здогнати білці білку.

- 2 Про що вірш? Що робить білка? Знайди слово, що називає дію. Що воно означає? Покажи дію.
- 3 Прочитай значення виділеного слова. Постав до нього питання.

Стриб — стрибає.

1 Прочитай вірш.

Йшла синічка
до кринічки
й загубила черевічки.
Котик йшов
і знайшов.
У торбінку поклав,
під лопух заховав.

Ганна Чубач

- 2 Назви головних героїв вірша. Що робила синічка? Що сталося з черевичками?
3 Що зробив котик? Як ти оцінюєш його вчинок?
4 Випиши слова — дії синічки і слова — дії котика за зразком.

Йшла, ...				
Йшов, ...				

Що робила? Що робив?

1 Розглянь малюнки й прочитай речення.

Кіт Васіль
варів кисіль.

Зайчик Степанчик
розливав у жбанчик.

Лисичка-тітка
роздавала діткам.

Жбанчик — глек, глечик.

- 2 Постав питання до виділених слів.
3 Запиши речення послідовно.

1 Розглянь малюнки. Назви спільний предмет. Назви слова-дії, які відповідають на питання *що робить?*

Що робить?

2 Склади й запиши речення зі словами-діями.

1 До кожного малюнка вибери й запиши речення з правильним словом-дією.

- а) Хлопчик спить.
б) Хлопчик говорить.
в) Хлопчик варить.

- а) Хлопчик міє.
б) Хлопчик дивиться.
в) Хлопчик витирає.

- а) Хлопчик прибирає.
б) Хлопчик смакує.
в) Хлопчик годує.

2 Поясни свою думку.

1 Добери з дужок слова-дії і встав у речення.

1. Я люблю ... на сáнкáх (*катáтися, гойдáтися*).
2. Я стараюся ... помилкі (*виправля́ти, робі́ти*).
3. Я хóчу ... борщ (*пíти, ї́сти*).
4. Я вмíю ... звуки (*вимовля́ти, малюва́ти*).
5. Я мо́жу ... квіти (*виріза́ти, полива́ти*).

2 Постав питання до слів-дій.

Прочитай текст. Назви й випиши слова-дії.

Моя ма́ма — шва́чка. Вона́ працює на швéйній фа́бриці. Вона́ шиє костюми і пла́ття. Ма́ма вже поши́ла ба́гато дитя́чого о́дягу. Нові́й о́дяг заво́зять у магази́н. Батькі́ із задово́ленням купу́ють краси́вий о́дяг для своїх діте́й. На свя́то діти вдягну́ть нове́ вбрання́.

Вбрання́ — о́дяг.

1 Відгадай загадку.

Що це?

Це мо́жна чістити, рі́зати, те́р-ти, пекти́, сма́жити, варі́ти, товкти́, соли́ти, перчи́ти, ї́сти, смакува́ти...

2 Придумай речення з одним словом-дією. Запиши.

1 Прочитай виразно вірш-загадку. Розглянь малюнок.

Хто це?

У садо́чку по́над ті́ном я зроби́в йому́ хати́ну. Він навко́ло роздиві́вся, політа́в і осели́вся.

2 Випиши слова-дії. Постав до кожного слова питання.

СКЛАДАННЯ РЕЧЕНЬ

1 Розглянь малюнки й прочитай речення. Розглянь схеми речень.

Це — ко́фта.

└ — — .

Що ро́бить дівчинка?

└ — — ?

Дівчинка трима́є ко́фту.

└ — — .

2 Скільки слів у першому реченні? Намалюй схему речення.

3 Чому в схемах до другого малюнка три лінії? Як позначається перше слово в схемі? Що стоїть у кінці речення?

4 Назви кількість слів у третьому реченні.

5 Що стоїть у кінці речення? Намалюй схему.

Речення складається зі слів:

Я дивлюся у вікно.

Перше слово в реченні завжди пишеться з великої букви.

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Що зображено на малюнках? Назви. Як можна назвати одним словом? Дай відповідь на кожне запитання коротким і повним реченням.
- 3 Запиши запитання й відповіді. Під кожним реченням намалюй схему.

Зразок. Що зображено на малюнках?

└ _____ ?

Це — ..., ..., ...

└ _____ , _____ , _____ .

На малюнках зображено ...

└ _____ , _____ , _____ .

Склади речення за малюнком і схемами. Запиши. Визнач кількість слів у кожній схемі.

1. └ _____ .

2. └ _____ . └ _____ ?

3. └ _____ .

Речення можна зобразити схемою:

Я зліпив снігову бабу. — Хто зліпив снігову бабу?

└ _____ . — └ _____ ?

- 1 Прочитай слово. Склади речення з цим словом за схемами.

Бабуся.

1. └ _____ !

2. └ _____ .

3. └ _____ ?

- 2 Що стоїть у кінці кожного речення?

**У кінці речення ставиться крапка . ,
знак питання ? або знак оклику ! .**

- 1 Розглянь малюнок.

- 2 Прочитай речення за малюнком і схемами по-різному.

Бабуся Маруся пече пиріжки.

└ _____ ! (із захопленням)

└ _____ ? (запитай)

└ _____ , _____ . (попроси)

72

- Із поданих слів утвори речення. Намалюй схеми.
  - свою, Я, бабусю, люблю.
  - це, дідуся, Татко, син.
  - брáтика, й, маю, Я, сестричку.
- Скільки слів у кожному реченні?
- Як позначають початок речення в схемі?

кра́пка   знак пита́ння   знак о́клику

73

- Прочитай слова. Визнач зайві. Вибери ті слова, з яких можна скласти речення.
  - Прийшла́, шко́ла, барвіста, яскра́ва, весна́.
  - закінчи́лися, дорóги, Швídко, канікули, літні.
  - Хто, у, чергу́є, клáсі, майстру́є, сьогодні?
  - гордимóся, Ми, стара́ємося, Україно́ю!
- Випиши речення зі знаком питання. Намалюй його схему.

74

- Розглянь малюнок. Придумай питальні речення за малюнком і схемами.

Хто?   ___   ___   ___ ?

Хто?   ___   ___   ___ ?

Хто?   ___   ___   ___ ?

Що?   ___   ___   ___ ?

Що?   ___   ___   ___ ?

Що?   ___   ___   ___ ?

- Кращі речення запиши. Скільки слів у реченнях?
- Які труднощі ти відчував, коли складав речення?

75

- Прочитай. Поєднай слова правильно й утвори речення.
Пташки допомагали вірші Діти вчили в лісі Школярі
щебетали ма́мі
- Скільки речень ти утворив? Прочитай найбільше речення. Намалюй його схему.

76

- Розглянь малюнок. Назви пору року. Чому ти так думаєш?

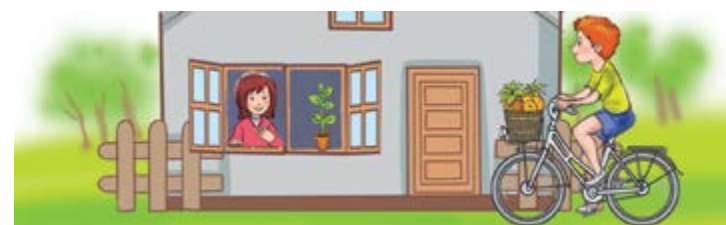
- До кожного рядка слів добери слова-дії.
... до ші́бки но́сик. (Взяв, Покла́в, Притулі́в)
... у світ Мирóсик. (Жму́риться, Хова́ється, Ді́виться)
На снігу́ — тут — під вікóнцем білка ... на со́нці. (смі́ється, умива́ється, гріється)
- Речення запиши. Полічи кількість слів у кожному.

хова́є[ц':а]   ді́ви[ц':а]   жму́ри[ц':а]

77

- Розглянь малюнок. Назви пору року. Чому ти так думаєш?

- Прочитай неповні речення. Доповни їх словами з довідки. Постав питання до вставлених слів.
Ді́вчинка ... вікно́. На підвікóнні ... вазо́н. Хло́пчик ... на велосипе́ді. У діте́й ... га́рний на́стрій.

Довідка: був, відчиніла, стояв, їхав.

- 1 Розглянь малюнок. Придумай до нього назву.

- 2 Прочитай. Знайди неповні речення.

Пізнй вєчїр

... і ... дївлятьсѧ у вікно́. Надворі ... . Кру́глий ... заглядає у вікно́. Він схóжий на малєньке ... .

Цїка́во спостерїгати.

- 3 Подумай, яких слів не вистачає, щоб скласти речення. Добери слова з довідки. Утвори й запиши речення. Назви питання до вставлених слів.

Довїдка: Юра́сик, пєсик, вєчїр, мїсяць, со́нце.

- 1 Прочитай вірш Андрїя М'ясткївського.

Хóче спáти

Хóче спáти гїлка,
хóче спáти бджїлка.
Хóче спáти...
Хóче спáти...
Спить...

Хóче спáти кїзка.
Хóче вже й берїзка.
Хóче спáти...
Хóче спáти...
Спить...

Хóче спáти пта́шка
і малá мура́шка.
Хóче спáти...
Хóче спáти...
Спить...

- 2 Знайди у вірші слова-на́зви, які відповідають на питання *хто?* *що?* Запиши повні речення.
- 3 Знайди речення, що відповідає схемі:

└ _ _ _ і _ _ _ .

- 1 Прочитай групи слів.

1. Бджїлка, спить, ... листóчку. 2. Пта́шка, мо́стить, гніздó, ... дєреві. 3. Кїзка, пасєтьсѧ, ... галя́вині. 4. Ра́влик, пóвзає, ... траві. 5. Білка, живє́, ... дуплі́.

- 2 Додай відсутні слова **у, на, по** й утвори речення. Запиши.

у дуплі́ на листóчку на галя́вині

- 1 Розглянь малюнок.

День наро́дження баб́усі

- 2 Придумай речення за схемами. Користуйся довідкою.

- └ _ у _ _ _ .
- └ _ _ _ .
- └ _ і _ .
- └ і _ _ _ .
- └ і _ _ _ .

Довїдка: приготува́ли, загрáв і заспїва́в, спеклі́, да-рува́ли.

- 1 Прочитай речення.

Берізка.
Берізка росте.
Струнка берізка росте.
Струнка берізка росте в лісі.

- 2 Знайди найменше і найбільше речення. Прочитай.

- 1 Розглянь малюнки. Утвори якнайбільше речень зі словами:
а) хлопчик ліворуч; б) хлопчик праворуч.

- 2 Краці речення запиши.

- 1 Прочитай і доповни речення словом із дужок.

Речення завжди пишеться з (великої, малої) букви.
Речення складається зі (слів, букв). До кожного речення
(можна, не можна) намалювати схему.

- 2 Запиши речення.

- 1 Прочитай виразно вірш. Розглянь малюнок.

Дуже гарна в нас сім'я,
в кожного — своє ім'я:
дід Тарас, бабуся Зоя,
дід Назар, бабуся Галя,
тато Ігор, мама Оля,
брат Андрій, сестричка Валя,
а мене зовуть Наталія.

Наталія Шост

- 2 Назви членів сім'ї Наталі. Скільки їх?
3 Утвори питальні речення за зразком. Запиши.

Зразок. Яка сім'я в Наталі?

СЛУЖБОВІ СЛОВА

86

- 1 Розглянь таблицю.

Що робить?	На чому?
сидить	... стільці
лежить	... ліжку

- 2 Пов'яжи слово-дію й слово-назву за допомогою короткого слова в питанні. Прочитай словосполучення.
3 Запиши. Підкресли слово, що пов'язало слова.

87

- 1 Розглянь малюнки.

Сидить (на чому?)

- 2 Розкрий дужки і прочитай словосполучення.
Сидить на (гórщику, підвікóнні).
Сидить на (гíлці, стільці́, берéзі, бéрезі).
3 Спиши правильно.

На чому?

88

Розглянь малюнки. Прочитай запитання. Дай відповіді за зразком.

1. Сестричка сидить на чому? 2. Бабуся сидить на чому? 3. Бруд є на чому? 4. Локшина висить на чому?

Зразок. Сестричка сидить на чому? — Сестричка сидить на горщику.

89

- 1 Прочитай речення. Назви відсутнє слово в реченнях.
1. ... берéзі розпустилися листóчки. 2. Кіця вмести́лася ... стільці́. 3. ... гíлці сидя́ть пташеня́та. 4. **Діти гра́лися ... бéрезі річки.** 5. Високо ... топо́лі воро́на зроби́ла гніздó.
2 Випиши речення про птахів.
3 Намалюй схему виділеного речення.

- 1 Прочитай скоромовку. Розглянь малюнок. Хто **на кому** їде?

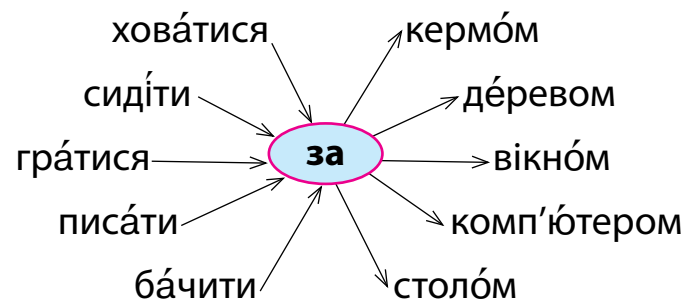
Їхало ... крабі крабеня,
... крабеняті сиділо крабенятко.
... крабенятку — крабенятчко.
Краб по-віль-но так повзе,
... собі сім'ю везе.

- 2 Зверни увагу на слова, виділені в запитанні. Яке слово потрібно вставити в скоромовку?
3 Запиши скоромовку правильно.

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Прочитай слова. Пов'яжи за змістом слово-дію й слово-назву. Утвори словосполучення.

- 3 Запиши словосполучення зі словом-дією *гратися*.

За чим?

- 1 Прочитай речення. Встав потрібне слово. Назви це слово.
1. Великий сад росте ... **селом**. 2. У машині тато сидить ... **кермом**, я сиджу ... **татом**, сестра сидить ... **мамою**. 3. Який дощ ллє ... **вікном**! 4. Хлопець довго сидів ... **комп'ютером**.
2 Випиши вставлене слово разом із виділеним.

- 1 Прочитай виразно загадку.
Відлітають ... моря,
... гори далєкі.
... будінках гнізда в'ють,
звати їх ... .

- 2 Які слова відсутні? Користуйся питаннями.

Відлітають (за що?) ... моря,
(за що?) ... гори далєкі.
(На чому?) ... будінках гнізда в'ють,
звати їх (як?) ... .

- 3 Встав короткі слова й запиши загадку. Відгадай. Знайди речення, якому відповідає малюнок.

Слова на, за, з, під, над, у (в), по, і, перед, від, біля — це службові слова. Вони пов'язують між собою інші слова:
що робить? **на** чому? | що робить? **за** чим?
стоїть **на** підлозі | ховається **за** кущем

- 1 Випиши з правила службові слова, які позначено:
• однією буквою;
• двома буквами;
• трьома буквами.
2 Назви службові слова, які ти знаєш.

1 Розглянь схеми й утвори словосполучення. Користуйся питанням.

ВІГОТОВИТИ
(з чого?)

папéру
метáлу
сіру
цúкру

ВІЧАВИТИ
(з чого?)

апелсьіна
гранáта
мандаріна
помідóра

2 Прочитай словосполучення.

1 Розглянь малюнки. До кожного малюнка добери словосполучення із вправи 95.

2 Доповни речення.

1. Малюк рóбить аплікацію ... папéр□.
2. Марінка вíчавила сік ... помідóр□.
3. Ма́ма готує ... сір□ смачні сірники.

1 Розглянь схеми. Утвори словосполучення з **до**. Постав питання.

зайдú до

брáта
бабу́сі
сусіда
пóдруги
тітки

До кого?

чекáю до

зимі́
субóти
зáвтра
канікул
зу́стрічі

До чого?

2 Запиши словосполучення у два стовпчики: з питанням до кого? і з питанням до чого?

зустріч зáвтра

1 Розглянь малюнок.

Біля чого?

2 Відповідай на запитання. Користуйся схемою.

- Де стоїть стіл?
- Де стоїть стілець?
- Де стоїть чашка?
- Де лежать книжки?

└─── біля ───.

Зразок. Стіл стоїть біля стіни.

1 Прочитай.

Біля шкóли восені
ми саділи ясені.
Почекáєм ... весні.
Вироста́йте, ясені!

Василь Губарець

2 Добери з довідки відсутнє слово.

Довідка: на, з, до, за.

3 Поясни свою думку. Вивчи вірш напам'ять.

1 Прочитай речення. Розглянь малюнки.
 Гусінь заховалася ... листком. Джмелик літає ... квіткою.
 Котик сидить ... столом. Вербас хилилася ... річкою.
 Ластівка звилала гніздо ... дахом. Я тримаю парасольку ...
 головою.

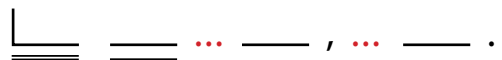

2 Запиши речення в таблицю з питаннями.

Під чим?	Над чим?
...	...

3 Прочитай речення, яким відповідають малюнки.

Утвори речення за схемою. Користуйся довідкою.

Довідка: під, під, поховалися, берізки, дубки, грибки.

1 Розглянь схеми. Утвори словосполучення зі службовим словом **у**.

У що?

- шахи
- лоту
- теніс
- футбол

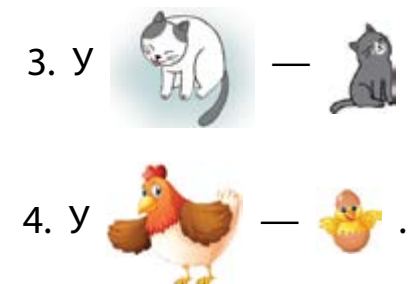
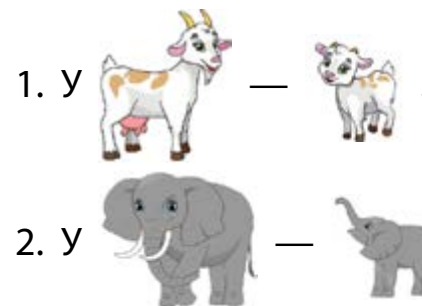
грають у

У чому?

- квартирі
- парку
- кімнаті
- вітальні

2 Запиши словосполучення. Підкресли службове слово.

1 Прочитай малюнкові речення. Вибери питання (у чого? у кого?). Поясни.

2 Запиши речення.

1 Прочитай вірш. Вибери з дужок потрібне службове слово. Розглянь малюнок.

Сонечко червоне, сонечко-жучок,
 полеті (за, з) долоні
 (на, в) небо (до, від) хмарок.
 Відчині віконечко —
 хай всміхнеться сонечко
 (на, до) усіх діток.

Іван Нехода

2 Прочитай вірш виразно.

3 Про які сонечка йдеться у вірші? Поясни.

Службове слово завжди пишеться окремо:
 Прийшов у гості.

1 Розкажи, що де росте.

Сосна, картопля, верба, квіти, трава, гриби, огірки,
 липа, жоржина, вишні.

Зразок. Сосна росте в лісі.

2 Запиши три речення.

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено? Хто зображений?

- 2 Розкажи за планом.

План

1. Куди прийшли хлопчики?
2. Що робить перший хлопчик?
3. На чому він сидить?
4. Що тримає в руці?
5. На що дивиться хлопчик?
6. Біля кого стоїть другий хлопчик?
7. Біля чого стоїть другий хлопчик?
8. На чому стоїть хлопчик?
9. Що в хлопчика на голові?

- 1 Прочитай вірш. Добери пропущені слова з довідки.

Жив ... світі дід Васіль.
 ... кисіль він сіпав сіль.
 Цу́кор клав ... холодéць.
 ... чай — жовткі́ з яéць.

Валентин Бичко

Довідка: на, у.

- 2 Прочитай вірш виразно.
- 3 Спиши. Як треба писати службові слова?

- 1 Поєднай два слова-назви службовим словом *і*. Прочитай.
 Букéт ... вінóк. Річка ... струмóк. Вгóру ... вниз. Лівó-
 руч ... правóруч. Підлóга ... стéля.
- 2 Намалюй схему словосполучень.

- 1 Прочитай загадку. Спробуй поділити на слова. Які труднощі ти відчував? Скільки в загадці службових слів?
- Імаленькі, істаренькі, влітку, взимку, навесні
 всюди вдягнені гарненько у зелені сукні всі.
- 2 Відгадай загадку. Запиши. Підкресли службові слова.

- 1 Прочитай вірш. Розкрий дужки.
- Тéпла (у, і) ніжна (в, і) мату́сі рука́.
 Ду́жа (й, на) солóна вонá (в, під) моряка́.
 (У, На) сталевáра міцна́, мозоліста.
 Легка́, мов крило́, — (на, в) піаніста-артіста.
 (І, В) лікаря — чу́йна, жорстка́ — (і, в) хліборóба.
 Тільки ніяка рука́ — (у, і) нерóби.

Мозоліста — з мозолями.

Нерóба — ледача людина.

- 2 Запиши перше речення. Які слова поєднує службове слово *і*?

- 1 Прочитай текст. Чому сміявся хлопчик? Що він мав зробити?
- Дивлю́ся — біжіть по дорóзі хлóпчик. Він біг, біг і впав на льоду́. Ша́пка з ньóго злетіла. Я стоя́в біля воріт і го́лосно сміявся. Хлóпчик підня́вся і пішо́в за ша́пкою... Я пішо́в за ним. Ра́птом посковзну́вся і впав на лід. Зна́єте, мені було́ чому́сь зóвсім не смі́шно.

За Олегом Буценом

- 2 Випиши службові слова зі словами, які вони поєднують.
- Зразок.** Біжить по дорозі.

ДІАЛОГ. КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ

112

- 1 Розглянь малюнок. Назви мультик.

- 2 Прочитай розмову Вовчика й Капітошки.
 — Капітошко, привіт! — гукну́в Во́вчик.
 — Вітаю, Во́вчику! — відпові́в Капіто́шка.
 — Захо́дь у го́сті, — запро́сив Во́вчик.
- 3 Назви слова вітання. Випиши їх. Кому вони належать? До кого звернені?

привіт вітаю

113

- 1 Пригадай, як ти вітаєшся до:
 • мами; • товариша; • вчительки.
- 2 Запиши слова вітання.

114

- 1 Розглянь малюнок. Кого й що на ньому зображено? Що вони роблять?

- 2 Придумай речення зі словами вітання. Користуйся довідкою.
Довідка: здра́стуй, вітаю, приві́т, до́брого ра́нку, до́брий ве́чір.

115

- 1 Розглянь малюнок.

Чарівні квіти

- 2 Випиши чарівні слова у два стовпчики.

Слова вітання	Слова прощання
...	...

116

- 1 Послухай пісню «Добрий день». Подивись відеозапис. Назви слова, що повторюються.

Добрий день, дощик степовий.
Добрий день, ко́лос золотий.
Добрий день, в мо́рі кораблі.
Добрий день, лю́дям на землі!

Ігор Танчак

- 2 Що це за слова? Як треба казати ці слова?

117

- 1 Хто зображений на малюнку? Назви. Прочитай розмову.

— ... , За́йчику!
— ... , Лисі́чко!
— Поділі́сь мо́рквою зі мно́ю,
... ..
— Лисі́чко, ... Ти мо́ркву не їси.
— Я хо́чу скуштува́ти. Дай вкуси́ти оди́н раз, ...
— До́бре, оди́н раз вкуси́.
— Смачна́ мо́рква. ... .

Довідка: приві́т, віта́ю, ви́бач, будь ла́ска, дя́кую.

- 2 Встав у речення чарівні слова за змістом. Скільки чарівних слів ти вставив?
3 Розіграйте сценку з сусідом по парті.

118

- 1 Утвори чарівні слова. Запиши.

Добрий

день
ра́нок
вечі́р

- 2 Як називаються ці слова? Чому ти так думаєш?

119

- 1 Розглянь малюнок. Пригадай подію з мультику про Ведмежа й Ослика. Що зображено на малюнку? Як називається мультик?

- 2 Вибери й випиши слова для цієї події. Поясни, чому ти так думаєш.

До́брый ра́нок! До́брый день! Віта́ю! До побáчення!
Га́рних снів!

120

- 1 Розглянь малюнок. Назви мультик і головних героїв.

Пе́рше знайо́мство

- 2 Придумай речення про знайомство головних героїв за схемами. Використовуй чарівні слова.

1. _ ! _ _ _ .
2. _ . _ _ _ ?
3. _ на _ !

- 1 Прочитай виразно вірш. Про що в ньому йдеться?

Чарівні слова

До всіх сердець, як до дверей,
є ключики малі.
Ти, друже, мусиш знати їх,
запам'ятать не важко:
маленькі ключики твої —
«Спасібі» і «Будь ласка».

Ігор Січовик

- 2 Випиши чарівні слова. Як вони називаються? Які ще ти знаєш слова подяки?

спасібі дякую будь ласка

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений на малюнку? Що зображено на малюнку?

- 2 Прочитай початок колядки. Запиши.

Добрий вечір вам у дім,
добрий вечір вам усім!
Всіх вітаєм, прославляєм
з нашим святом золотім.

Ніна Калюжна

- 3 Чому колядники вітаються: *Добрий вечір*, а не: *Добрий ранок*, *Добрий день*?

- 4 Як дякують колядникам господарі?

Колядники — люди, які виконують святкову пісню на зимові свята.

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено: ранок чи вечір? Хто зображений на малюнку?

- 2 Прочитай колискову. Назви чарівні слова.

Закривай скоріше очі.
Хай тобі цієї ночі
сон присниться
веселенький,
кольоровий.
Я тебе цілую на ніч.
Спи, дитятко, на добраніч.

на добраніч

- 1 Послухай вірш. Які слова пропущено у вірші? Поясни, чому.

На добраніч

Вечір — сонечку на лузі,
соловей — калині,
поле — колосочкам,
матінка — синочкам,
лялька — ляльці,
казці — гном —
**всі бажать перед сном:
На ... ! — На ... !**

Володимир Верховень

- 2 Випиши виділені слова. Додай потрібне слово.

- 1 Прочитай виразно вірш. Розглянь малюнок. Про що вірш?

Мамине свято

Чому так багато
довкола тепла?
Це мамине свято
весна принесла.
Шлють есемески,
вітують зі святом,
бо друзів у мами
багато-багато...

Аркадій Музичук

Есемески — письмові повідомлення телефоном.

- 2 Хто розповідає про мамине свято? Що розповідає? Що принесла весна? Як вітають маму зі святом?
- 3 Відповіді запиши у вигляді речень. Почни так: *Про мамине свято ...*

- 1 Прочитай вітання мамі. Подумай, хто її так вітає.

Люба донечко! Вітаю зі святом...
Твій тато.

Пані Маріє! Вітаємо з Днем
Весні! Зичимо здоров'я й
успіхів. Ваші колеги.

Рідна матусю! Щиро ві-
таємо тебе! Любимо! Твої
Оленка й Вітя.

- 2 Речення-відповіді запиши за зразком.

Зразок. Перше вітання від маминого тата — мого дідуся.

- 1 Послухай текст. Розглянь малюнок.

Особливості звертання

З давніх часів в Україні було прийнято звертатися до батьків на «ви». Пригадай, як мама і тато звертаються до своїх батьків — твоїх бабусь та дідусів:

- Мамо, прошу вас, поставте на стіл вечерю.
- Тату, сідайте, будь ласка, за стіл.

До дорослих людей ми звертаємося на «ви». Це свідчення уважного ставлення, поваги до дорослих:

- Дідусю, подайте, будь ласка, вареників.

До дітей звертаємося на «ти»:

- Дмитрику, подай, будь ласка, шматок хліба.
- Олю, прошу, сідай біля мене.

- 2 Як ти звертаєшся до своїх батьків? Як ти звертаєшся до інших дорослих людей? У чому різниця між цими звертаннями?

Інших людей — чужих людей, не батьків.

- 3 Назви особливості звертання до дорослих. Наведи приклад із тексту.
- 4 Як звертаються до дітей? Прочитай речення з тексту.

Прочитай. Доповни таблицю реченнями-звертаннями до дорослої людини й до малої дитини. Користуйся текстом попередньої вправи. Підкресли слова-дії. На що вони вказують?

Звертання	
до дорослої людини	до малої дитини
— Ма́мо, про́шу вас, <u>по-ста́вте</u> на сті́л вече́рю.	— Олю, про́шу, <u>си́дай</u> бі́ля ме́не.

1 Розглянь малюнки-сценки.

Ти чи ви?

— Та́ту, (*дава́й, дава́йте*) по-ді́вимося но́вий фі́льм!
— (*Ти, ви*) (*диві́сь, диві́ться*), а я га́зету почи́таю.

— Та́ту, (*дава́й, дава́йте*) по-ді́вимося но́вий фі́льм!
— (*Ти, ви*) (*диві́сь, диві́ться*), а я га́зету почи́таю.

— ... , (*дава́й, дава́йте*) по-ді́вимося но́вий фі́льм!

— ... , (*дава́й, дава́йте*) по-ді́вимося но́вий фі́льм!

— (*Ти, ви*) (*диві́сь, диві́ться*), а я ... .

— (*Дава́й, дава́йте*) ра́зом поді́вимося но́вий фі́льм, — запропонува́в та́то.

— Чудо́ва іде́я! (*Си́даймо, си́дай*) мерщі́й!

— (*Ти, ви*) (*диві́сь, диві́ться*), а я ... .

— (*Дава́й, дава́йте*) ра́зом поді́вимося но́вий фі́льм, — запропонува́в та́то.

— Чудо́ва іде́я! (*Си́даймо, си́дай*) мерщі́й! — сказа́в бра́тик.

— Ні, я (*не хо́чу, не хо́чемо*) диві́тися, — відповіла́ се-стрі́чка. — Бу́ду гра́тися з пе́сиком.

2 Прочитай розмову під кожним малюнком. Вибери з дужок правильні слова-назви й слова-дії. Поясни свою думку.

3 Запиши одну розмову. Підкресли слова, що вказують на звертання.

1 Прочитай прохання дитини до дитини.

1. Дай мені м'ячик. 2. Візьмі́ ручку. 3. Діста́нь кни́жку. 4. Перегорні́ сторі́нку. 5. Напиші́ есе́мс. 6. Погля́нь на мете́лика.

2 Встав у прохання чарівні слова. Запиши за зразком.

Зразок. Дай мені м'ячик. — Дай мені, будь ласка, м'ячик.

есе́мс есе́мска

- 1 Розглянь малюнки. Вибери правильне слово й прочитай дві розмови дівчат. Чим вони схожі й чим різняться? Назви чарівне слово.

Підружки на ігровому майданчику

— Людмілько (*іди, ідїть*) на гойдалку!

— Дякую, Ярїнко, я вже (*їду, їдемó*) додóму. (*Запросї, запросїть*) Їнну.

— Людмілько, Оксáнко, (*іди, ідїть*) на гойдалку!

— Дякуємо, Ярїнко, ми вже (*їду, їдемó*) додóму. (*Запросї, запросїть*) Їнну.

- 2 Чи трапляються з тобою подібні ситуації?
3 Розіграй сценку з подругою. Використай відповідні звертання.

Ярїнка Ірїнка Їнна

- 1 Уяви, що твій дідусь живе далеко від тебе. Ти спілкуєшся з ним по скайп-зв'язку.
2 Побудуй речення-звертання за планом.

План

1. Як ти привітаєшся до дідуся?
2. Що ти попросиш у дідуся?
3. Які приємні зустрічі з дідусем згадаєш?
4. Як передаси вітання бабусі?
5. Як ти попрощаєшся?

- 1 Послухай вірш. Розглянь малюнок. Назви головних героїв вірша. Хто їде до бабусі? Хто проводить ведмедика? Що бажають ведмедика?

До побачення

Від перóну поїзд вирушає,
у вагón ведмедик поспішає,
їде він у гóсті до бабусі.

— До побачення! — сказáв матусі.

Провесті прийшла сусідська кіця,
дóбра господиня й помічниця.

Побажáть вона удачі хóче.

— До побачення! — йомú муркóче.

А назустріч кóтяться клубóчки —
ма́ми-кво́чки дóчки і синóчки,
їх чекає по́дорож на грáдку.

— До побачення! — пища́ть курча́тка.

— До побачення! — що це значить?

Значить: неодмінно ми побáчимо
всіх, ко́му побáчення призна́чимо.

І якщо захóчеш бу́ти з на́ми,

— До побачення! — скажи́ так са́мо.

Володимир Верховень

- 2 Випиши з вірша значення слів до побачення.
3 Пригадай, хто сьогодні тобі казав ці чарівні слова.

- 1 Склади діалог із сусідом по парті. Звернись до свого сусіда з проханням у ввічливій формі.

Зразок.

- Дай мені, будь ласка, чистий зошит.
— Ось, тримай.
— Дякую.

- 2 Які чарівні слова ти використав? Чому?

Прочитай. Знайди помилки. Запиши правильно.
Будьласка, дакую, спасибо, доброг дня, на добрані.

- 1 Прочитай ситуації.
1. Ти лягаєш спати. Назви слова, які треба сказати батькам.
  2. Усі сідать обідати. Назви чарівне слово.
  3. Ти був у гостях і хочеш іти додому. Що треба сказати господарям?
  4. Ти випадково наступив на ногу товаришу. Назви чарівне слово, яке треба йому сказати.

- 2 Добери з довідки чарівні слова й побудуй речення.

Довідка: до побачення, на добраніч, вибачайте, смачного, хочу їсти, вибач, дякую.

вбач вбачайте

- 1 Послухай уважно текст.
- Ірінка прийшла з дитячого садка й розповідає:
— Мамо, Ганна Іванівна казала, що ми маємо бути ввічливими.

Увесь вечір Ірінка намагалася бути до всіх уважною, не забувала казати чарівні слова.

Другого дня дівчинка змінилася. Перестала говорити чарівні слова.

— Що з тобою, донечко? — питає мама. — Хіба ти забула про ввічливість?

— Сьогодні нам вихователька нічого не казала, — відповідає Ірінка.

Віра Багірова

Бути ввічливими — бути чемними, вживати чарівні слова.

- 2 Про що ти дізнався? Як виконувала пораду виховательки дівчинка Ірінка? Чому наступного дня Ірінка змінилася? Чого навчає цей текст? Як поводишся ти: ввічливий завжди, інколи, з усіма, не з усіма?

- 3 Випиши з тексту нові слова. Поясни їхнє значення.

ВВІЧЛИВІСТЬ ЧЕМНІСТЬ

- 1 Заповни пропуски в «Словнику чемної дитини».

Словник чемної дитини

Я знаю ... чарівних слів. Слова вітання: ... , ... , ...
Слова прощання: ... , ... Слова подяки: ... , ... , ...
Слова вибачення: ... , ...

Найчастіше я використовую такі слова: ... , ... , ...
У розмові з мамою і татом я вживаю слова ... , ... , ...
Коли вітаюся з учителем, то кажу ... , ... У розмові з сусідом я використовую такі слова: ... , ... , ... Коли не-навмісне штовхну когось, то кажу ... .

Крім вживання чарівних слів, я стараюся робити добрі справи. Сьогодні я ... .

- 2 Зроби висновок, чи чемна ти дитина.

вітання прощання подяка вибачення

СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ

139

1 Розглянь таблицю. Прочитай. Скільки в таблиці стовпчиків?

?	?	?
час	час відпочінку	Літо — час відпочінку.
ми	ми на морі ми з батьками	Ми з батьками відпочивали на морі.
погода	погода чудова	Погода на морі була чудова.
сім'я	наша сім'я	Після відпочінку наша сім'я повернулася додому.

2 Назви кожен стовпчик.

- Перший стовпчик — це ... .
- Другий стовпчик — це ... .
- Третій стовпчик — це ... .

3 Назви слова. Прочитай словосполучення.

4 Речення запиши. Чи об'єднано всі речення однією темою?

5 Який заголовок можна дати тексту?

Текст — це група речень на одну тему.
Текст може мати заголовок.
До тексту можна додати ілюстрації.

140

1 Прочитай. Як розміщено речення? Як пов'язані між собою речення?

Зимові розваги

Настала чарівна пора року — зима.

Я дуже люблю зиму. Мені подобається грати в сніжки. З друзями завжди ліпимо снігову бабу, катаємося на лижах, санках.

Багато зимових розваг приносить зима.

2 Чи утворюють ці речення текст? Назви тему тексту. Про що розповідається в тексті? Прочитай заголовок. Як відображає зміст тексту ілюстрація?

141

1 Прочитай. Про що йдеться? Чи є речення текстом? Поясни, чому.

У Володі є дідусь Максим.

Володя ходить із сусідом Максимом у ліс по гриби. У вихідні вони разом грають у футбол.

Сусід Максим — найкращий товариш.

2 Що треба змінити, щоб речення стали текстом? Як? Запиши перше речення.

Речення в тексті пов'язані однією темою й розміщуються послідовно.

142

1 Прочитай. Чи є речення текстом? Чому?

У мене є тато. Звати його Олég.

Він мене дуже любить. З татом ми ходимо на екскурсії, провідуємо бабусю й дідуся, ловимо рибу. Тато мене вчить того, що вміє сам.

Я беру з тата приклад у всьому.

2 Назви тему тексту. Придумай заголовок.

3 Запиши заголовок і спиши текст.

**Текст має три частини:
перша частина — зачин;
друга частина — основна частина;
третья частина — кінцівка.**

143

1 Розглянь таблицю.

Я беру з тата приклад у всьому.	
Він мене дуже любить. З татом ми ходимо на екскурсії, провідуємо бабусю й дідуся, ловимо рибу. Тато мене вчить того, що вміє сам.	
У мене є тато. Звати його Олég.	

- 2 Назви першу частину тексту. Прочитай.
- 3 Назви другу частину. Прочитай.
- 4 Назви третю частину. Прочитай.
- 5 Які труднощі ти відчував?

144

1 Заповни таблицю «Будова тексту». Користуйся правилом.

Третя частина	...
Друга частина	...
Перша частина	...

2 Як називається: перша частина тексту; друга частина тексту; третя частина тексту?

Кожна частина тексту пишеться з нового рядка.

145

1 Прочитай текст. Розглянь малюнок. Визнач першу частину тексту. Чому ти так думаєш?

Осінь у лісі.

Чисте повітря. На пенях багато грибів. Білка збирає горішки й носить на високе дерево. Їжак наколов на голки різнокольорове лістя. Зайчик мінє шубку.

Кожна лісова тварина готується до зими.

- 2 Заповни таблицю. Випиши основну частину й кінцівку тексту.

Кінцівка	...
Основна частина	...
Зачин	Осінь у лісі.

146

- 1 Прочитай текст. Назви тему тексту.

Настала осінь.

Птахи відлітають у вирій. З дерев падає жовте лістя. Небо вкрито дощовими хмарами.

Стало холодно!

Вирій — теплі краї.

- 2 Порівняй цей текст із текстом із попередньої вправи. Що в них спільне? Що відмінне?
- 3 Добери до тексту заголовки з довідки.

Довідка: «Тварини восени», «Осінь погода», «Осінь у лісі».

147

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай текст. Назви тему тексту.

Це — їдальня. У їдальні багато столів і стільців. На обід сюди приходять учні. Вони обідають і бажають усім «смачного». Під час обіду в їдальні смачно пахне.

70

- 2 Які частини тексту ти знаєш? Прочитай зачин. Спиши кінцівку.
- 3 Назви чарівні слова, які ти вживаєш у їдальні.

148

- 1 Прочитай частину казки. Розглянь малюнки.

— Горіх мій, я його перша побачила!

— Ні, він мій! Я його перша підняла!

Почула сварку лисиця. Підійшла й стала між білками. Розкусила горіх і каже:

— Я помирю вас. Перша половина належить тому, хто побачив горіх. Друга половина — тому, хто підняв горіх. А зерно — мені, бо я вас помирила.

- 2 Про що йдеться? Назви героїв казки. Чому білки посварилися? Чи справді лисиця їх помирила? Що вона зробила?
- 3 Яка частина тексту відсутня? Придумай і запиши зачин казки.

149

- 1 Прочитай віршований текст.

Пішла кіця по водицю
та й упала у криницю.

Пішов котик витягати:

— **Давай, кіцю, лапку
та вилазь на кладку.**

Сиди, кіцю, грійся,
нікого не бійся!

- 2 Назви тему тексту. Чого навчає цей текст? Прочитай зачин.
- 3 Назви частину тексту, якій відповідає виділене речення.

Водицю — воду.

Кладку — дерев'яний місток біля води.

71

- 1 Прочитай віршований текст. Розглянь малюнок.

Їдальня для птахів

Я повішу годівницю
для горобчика й синиці,
для малого снігурá
крихт насиплю і пшонá.
— Прилітайте, друзі мілі!
Не лякайтесь заметілі!

- 2 Про що йдеться в тексті? Хто повісить годівницю? Для кого? Чому вірш називається «Їдальня для птахів»?

Текст, у якому щось розповідається, — це текст-розповідь.

- 1 Прочитай текст.

Я вирішив зробити годівницю.

Спочатку знайшов стару корзину з кришкою. До кришки прикріпив гачок. До боків корзини прив'язав мотузкі і з'єднав із кришкою. Дно корзини застелив цупким папером і насипав зерна.

Годівницю можна вішати!

- 2 Про що йдеться в тексті? Хто вирішив зробити годівницю? Яку годівницю? Як хлопчик робив годівницю?
- 3 Цей текст розповідає чи описує процес виготовлення годівниці?
- 4 Дай тексту заголовок. Чи відповідає цьому тексту ілюстрація з попередньої вправи?

Текст, у якому щось описується, — це текст-опис.

- 1 Прочитай два тексти.

1. Зайчик

Зайчик живе в лісі.
Шубка в нього влітку сіра, а
взимку біла. Звірок має довгі вуха
і трохи розкóсі очі. Передні лапки
в зайчика корóтші, а задні —
довші.

Ця тваринка дуже полохлива. Лякається гучних звуків, тікає від них.

2. Зайчик

Тіхо в лісі. Раптом зашумів сухий бур'ян. До молодії грушки стрибнув зайчик. Погриз трохи кори. Вірив собі ямку зайчик і ліг відпочивати.

За Олександром Копиленком

- 2 Подумай, що в цих текстах спільне, що відмінне.
- 3 Які це тексти?

заєць зайчик

- 1 Прочитай текст-опис із попередньої вправи. Визнач частини тексту й заповни в зошиті таблицю. Кожну частину пиши з нового рядка.

Кінцівка	...
Основна частина	...
Зачин	...

- 2 Пригадай, чи бачив ти зайця. Що тобі найбільше запам'яталося?

- 1 Прочитай текст. Розглянь малюнок.

Життя квітів починається з прорісків.
Прорісок — квітка ніжна, але смілива.
Ще не зійде сніг, а вже пнється цупкий
паросток. За день виростає довгий
зелений листочок, а потім з'являється
ніжна квітка.

За Юрієм Смоличем

- 2 Про що текст? Назви першу весняну квітку. Як описано ріст проріска?
3 Визнач, який це текст.

починає[ц':а] з'являє[ц':а]

- 1 Прочитай текст. Розглянь малюнки.

Квіти — гарний подарунок.
Їх дарують на свято мамі, бабусі, подрузі, вчительці.
Можна подарувати одну квітку, вазон чи букет. А можна
намалювати найкращу квітку. Треба обов'язково сказати
чарівні слова: щиро вітаю тебе (вас) з ... .

- 2 Про що йдеться в тексті? Що дарують на свято? Які слова треба сказати? Чи відповідають малюнки змісту тексту?
3 Визнач, який це текст. Поясни, чому.

подарунок дарують

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай віршований текст.

Я підую сад зелений.
Там є гойдалка у мене.
Я на гойдалці літаю —
опускаюсь, підіймаюсь.
Гарна в мене є така
літаюча гойдалка!

- 2 Про що текст? У тексті щось описується чи розповідається? Який це текст?
3 Придумай заголовок тексту.
4 Випиши кінцівку тексту.

опускаю[с'] підіймаю[с']

- 1 Прочитай текст. Розглянь малюнок. Добери заголовок до тексту.

У лисички зубки гострі, мордочка тоненька. Хвіст у неї довгий, рудий. Кожушок тепленький. Гарне в лисички вбрання: шерсть пухнаста, золотіста. Біла шерсть на шії, животі, у вухах і кінчику хвоста.

За Костянтином Ушинським

- 2 Який це текст — розповідь чи опис? Поясни свою думку.
3 Випиши слова-назви разом зі словами-ознаками.

лисичка лисичка

- 1 Прочитай текст-лічилку. Розглянь малюнок.

Ми ходили у лісок,
назбирали ягідок.
Суніця, ожіна,
чорніця, малина —
кошик повний через край.
Що хочеш — вибирай!

- 2 Перекажи. Користуйся планом.

План

1. Хто ходив у лісок?
2. Що назбирали діти?
3. Яких ягідок назбирали діти?
4. Скільки ягідок назбирали діти?
5. Що можна вибрати з кошика?

- 3 Вивчи лічилку напам'ять.

лісок ягідок

- 1 Прочитай текст.

Це дятел. Який він гарний!
Голівка і спинка чорні, на потилиці —
червона пляма. Чорні крила мають білі
плями і смуги.

Сидить дятел прямо на стовбурі. Чіпля-
ється за нього гострими кігтями, спира-
ється на жорсткий хвіст. Стукає по стов-
буру міцним дзьобом.

За Георгієм Скребицьким

Жорсткий хвіст — твердий хвіст.

- 2 Знайди в тексті опис дятла й розповідь про нього.

- 3 Дай відповіді на запитання плану.

План

1. Який дятел?
2. Яка голівка?
3. Яка спинка?
4. Які крила?
5. На чому сидить дятел?
6. Який дзьоб?
7. Які кігті?
8. Який хвіст?

- 1 Розглянь малюнок.

- 2 Прочитай.

У лісі народилась ялінка. Чудова, гарна, пухнаста,
запашна.

Хай там і росте! Скоро буде Новий рік. Хтось захоче
ялінку зрубати. Не дам!

Хтось — чужа людина.

- 3 Розмісти речення послідовно й утвори текст. Запиши.
- 4 Назви службові слова.

1 Прочитай.

Жив собі дід **Андрюшка**. У нього була баба **Марушка**. У баби — дочка **Мінка**. У дочкі — собачка **Фінка**. У собачки — товаришка кіця **Варварка**. У кіці вихованка — мишка **Сіроманка**.

2 З якої казки ця частина? Що це за частина?

3 Продовж казку.

4 Чому виділені слова пишуться з великої букви?

**Андрюшка Марушка Мінка Фінка
Варварка Сіроманка**

1 Прочитай пронумеровані речення. Склади текст.

Мама

2. Тєплі мамині рúки пєстять малят.
4. Нíжні промінчики ї́ очей освiтлюють шлях.
6. До ма́ми приходимо в тяжкі хвиліни.
8. Любiть свою ма́му!
1. Ма́ма — найдорóжча нам люди́на.
3. Не знають вто́ми ні вдень, ні вночі.
5. Ма́мина колискóва дарує дитині спокійний сон.
7. Нєнька завждi допомóже.

Нєнька — мама.

2 Прочитай. Поясни, чому це текст-мiркування.

1 Прочитай текст. Розглянь малюнки.

У сосновому лісі **жив** колючий **iжачóк**. Одного разу в ліс **прийшли діти**.

Кóстик побáчив iжачкá, **торкнóвся** й **запла́кав**. **Хлóпчик уколóв** пáльчик.

Iжачóк накрiвся листкóм і швiдко **сховáвся** під кущ.

2 Запиши виділені слова до таблиці.

Частина тексту	Ключові слова
Кінцівка	...
Основна частина	...
Зачин	...

Ключові слова — основні слова тексту.

1 Прочитай початок тексту-мiркування. Розглянь малюнок.

Уранці другокласниця Оля йшла на уроки. Біля дорóги побáчила ромáшку. Дiвчинка вже хотiла зiрвáти квітку. Та ра́птом помітила ...

2 Яка частина тексту відсутня?

3 Чому дiвчинка не зiрвала квітку?

4 Придумай кінцівку тексту. Користуйся ключовими словами.

Ключові слова: краплiнку росi, дóвго дивiлася, розглядáла, томú не зiрвáла квітку.

5 Кінцівку запиши. Підкресли ключові слова.

Текст, у якому про щось мiркується, щось доводиться, — це текст-мiркування.

1 Прочитай розмову двох хлопців. Розглянь малюнок.

— У вільний час я люблю дивитися мультфільми. Особливо про льодовикову пору.

— Я люблю мультфільм «Смішарики. Пін-код». У ньому багато серій.

— Про що в ньому йдеться?

— Там є серії про молекули, вітаміни, блискавку, електрику, вулкани і багато іншого. Мультфільм дуже цікавий. З кожної серії я

дізнаюся про щось нове. Раджу тобі його подивитися.

— Коли його покажуть по телевізору?

— Кожної неділі.

— Дякую за пораду. Бувай.

— Бувай.

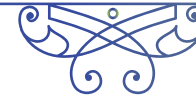
2 Вибери правильні відповіді на запитання.

- Який це текст:
  - а) текст-опис; б) текст-розповідь; в) текст-міркування?
- Про що текст:
  - а) про розмову двох товаришів; б) про розповідь дідуся?
- Про що розмовляли діти:
  - а) про уроки; б) про сучасні мультфільми?
- Де хлопчики дивляться мультфільми:
  - а) в Інтернеті; б) по телевізору?
- Які слова ввічливості використано в розмові:
  - а) подяки; б) прощання; в) привітання?

3 Запиши відповідь на одне запитання (на вибір).

БУКВИ І ЗВУКИ

166

1 Що зображено на малюнках? Назви слова. Скільки звуків у кожному слові?

торт

зуб

2 Запиши. Скільки у словах букв?

**Слова складаються зі звуків.
Звуки ми вимовляємо й чуємо.
Звуки позначаються буквами.
Букви ми пишемо, читаємо, дактилюємо.**

167

1 Назви тварин. Де кількість кружечків відповідає кількості букв у слові?

2 Запиши назви тварин. Прочитай. Продактилюй. Що ти записав, прочитав, продактилював?

168

Прочитай слова. Запиши. Полічи букви.
Дитина, шофер, предмет.

169

- Прочитай пари слів. Назви однакові букви. Назви різні букви.
равлик — Павлик
педаль — медаль
- Запиши. Підкресли перші букви. Поясни, чому одне слово написано з великої букви.

170

- Прочитай. Чи правильно записано перші букви у виділених словах? Як треба записати?
У мене є: **Тато, Мама, Бабуся, Дідусь.**
- Запиши правильно.

171

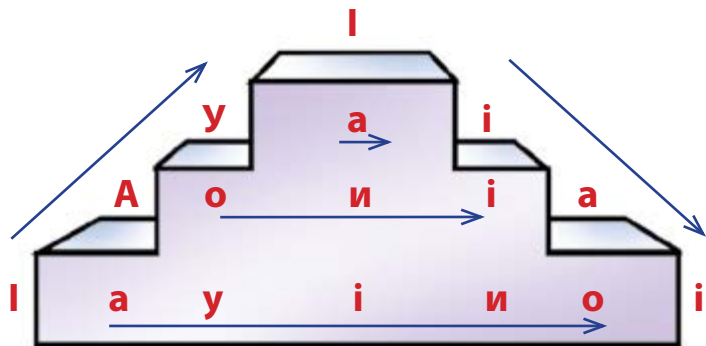
Прочитай. Запиши. У виділені слова встав велику букву.
Наша атьківщина — країна.

172

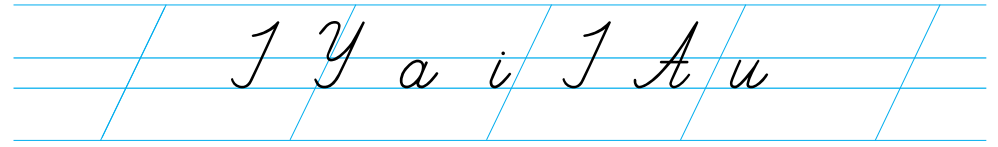
- Прочитай слова. Назви букви, які загубилися.
Пнеділк, вівтрк, субта.
- Запиши слова правильно.

173

- Прочитай букви по сходам. Що це за букви?

- Запиши в зошиті ці букви за зразком. Назви їх.

174

- Розглянь український алфавіт. Прочитай назви букв.

ДРУКОВАНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа [а]	Іі [і]	Тт [те]
Бб [бе]	Її [йі]	Уу [у]
Вв [ве]	Йй [й]	Фф [еф]
Гг [ге]	Кк [ка]	Хх [ха]
Ґґ [ге]	Лл [ел]	Цц [це]
Дд [де]	Мм [ем]	Чч [че]
Ее [е]	Нн [ен]	Шш [ша]
Єє [є]	Оо [о]	Щщ [ща]
Жж [же]	Пп [пе]	ь знак м'якшення
Зз [зе]	Рр [ер]	Юю [ю]
Ии [и]	Сс [ес]	Яя [я]

- Назви букви, що позначають голосні звуки. Скільки їх?

175

Вимов звуки, позначені буквами:

е, и, і, у, а, о р, с, в, н, т, х.

Звуки бувають голосні й приголосні.
Звук записують у квадратних дужках: [ ].
[а], [о], [у], [и], [і], [е] — голосні звуки.

176

Прочитай слова. Назви́ голосні звуки.

Кілим, ведмі́дь, меда́ль, ву́лик, квати́рка, гۇ́дзик, по́-
друга.

177

Прочитай і спиши пари слів. Якими голосними звуками різ-
няться слова в кожній парі?

гриб — граб   ліс — лис
рука́ — ріка́   дим — дім

178

Спиши слова. Визнач кількість голосних звуків у кожному
слові.

Воро́та, дзі́ґа, **леле́ка**, гۇ́мка, метро́, теа́тр, ті́ждень.

Зразок. Воро́та — 3.

179

1 Розглянь малюнки. Назви́ їх.

- 2 Назви́ перше слово і звуки.
- 3 Назви́ друге слово і звуки.
- 4 Запиши слова. Назви́ спільні букви й відмінні букви. Користуй-
ся алфавітом.

180

1 Прочитай слова. Чітко вимовляй голосні звуки.

Так, тік, ток, тук, те, ти, там.
Лік, лак, сон, луг, лет, лин.

2 Випиши слова з буквою **а**. Поясни значення.

181

1 Прочитай виразно, ритмічно вірш. Слідкуй за вимовою.

За-за-за, за-за-за —
тут прив'язана коза́.
Зу-зу-зу, зу-зу-зу —
відв'яжу́ козу́.
Гуз-гуз-гуз, гуз-гуз-гуз —
я не боягу́з!
Зі-зі-зі, зі-зі-зі —
покатаю́сь на козі́.
Зи-зи-зи, зи-зи-зи —
не чіпа́й козі́!

- 2 Назви́ звуки в першому рядку. Знайди однакові звуки в друго-
му рядку.
- 3 Спиши перший і другий рядки вірша. Підкресли однакові букви.

182

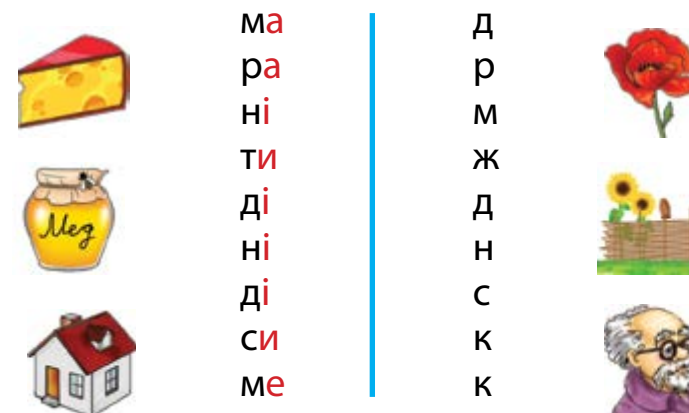
1 Прочитай слова.

О́ко, нога́, рука́, па́льці, ву́хо, ніс, рот.

2 Запиши слова зі звуком [о] і звуком [а] у два стовпчики.

183

1 Розглянь малюнки й букви. Що записано ліворуч? Чому в
складах ліворуч букви різного кольору? Що записано право-
руч? Утвори слова. Які це слова?

2 Запиши слова — назви малюнків.

- 1 Прочитай литовську народну казку.
 Іде Стас і за́питує:
 — Хто які б́укви зна́є?
 — Бе-е, — відпові́дає баране́ць.
 — І-і-і! — кричи́ть осе́л.
 — З-з-з, — дзижчи́ть кома́рик.

- 2 Про що ця казка? Що запитав хлопчик?
 3 Хто з тварин назвав букви? Які букви назвали тварини? Хто назвав правильно? Хто назвав неправильно? Чому?
 4 Запиши до таблиці букви і звуки, які назвали тварини.

Буква	Назва букви	Звук
б	бе	[б]
...	...	...

- 1 Склади з букв слова. Користуйся малюнками.
 кра, кург, кивті, аатрв.

- 2 Запиши утворені слова. Назви голосні звуки.

- 1 Розглянь малюнки. Що на них зображено? Назви. Які звуки ти вимовляєш у кожному слові?

[авто́бус]

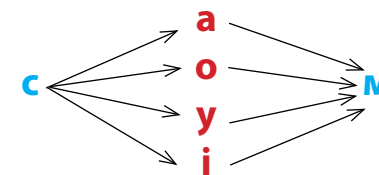
[л'іта́к]

[чо́вен]

[оса́]

- 2 Запиши слова. Скільки букв у кожному слові?

- 1 Утвори слова. Поясни значення. Назви звуки.

- 2 Запиши слова. Підкресли букви, що позначають голосні звуки.
 3 Назви приголосні звуки.

[б], [в], [г], [ґ], [д], [ж], [з], [й], [к], [л], [м],
 [н], [п], [р], [с], [т], [ф], [х], [ц], [ч], [ш] —
приголосні звуки.

- 1 Назви у словах приголосні звуки.
 Уро́к, парк, сад, чолó, волосі́на, жоржі́на, га́нок.
 2 Випиши слова зі звуком [р].

Прочитай. Випиши виділені слова. Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

За́єць віскочив із **лісу**. **Дя́тел** посели́вся в на́шому **дворі**.

190

Випиши слова — назви предметів за зразком. Визнач, скільки приголосних звуків у кожному слові.

Шарф, тапочки, сукня, черевіки, футболка, шорти, чоботи, босоніжки.

Зразок. Одяг: шарф — 3, ...

Взуття: тапочки — 4, ...

191

Утвори слова з приголосними звуками. Прочитай. Чітко вимовляй приголосний.

☐ áпка		л п ш
☐ осá		к р

192

1 Прочитай слова ліворуч і праворуч.

сон		віно́к
ві́ник		росá
косá		ка́ска
мир		га́нок
нора́		сир
ра́нок		мак
ка́зка		сом
рак		гора́

2 Знайди пари слів, які різняться одним звуком. Запиши за зразком.

Зразок. Сон — сом.

193

1 Прочитай слова. Назви букву, яка повторюється.

Щу́ка, щит, ща́стя.

2 Вимов ці слова.

Буква щ позначає два звуки — [ш] і [ч]:

борщ — [боршч]

194

1 Розглянь таблицю. Як змінюється голосний звук у кінці слова?

Слово	Звуки	Питання	
		Що є?	Чого немає?
молоко́	[молоко́]	[молоко́]	[молока́]
хліб	[хл'і́б]	...	...
ма́сло	[ма́сло]	...	...

2 Заповни таблицю в зошиті.

Приголосні звуки перед [і] вимовляються м'яко.

195

1 Прочитай слова.

[б'іг], [л'іг], [м'іг].
[буг], [луг], [маг].

2 Запиши. Підкресли букви, що позначають м'які приголосні звуки.

У звуковій схемі слова голосний звук позначають кружечком (•); твердий приголосний звук — однією рисою (-); м'який приголосний звук — двома рисками (=):

мак

-	•	-
---	---	---

, бік

=	•	-
---	---	---

.

- 1 Прочитай слова й добери до кожного звукову схему.

ура́	• - ' -
орéл	- ' - • -
кілим	- • - ' - •
калі́на	• - '

- 2 Запиши за зразком.

Зразок. Ура́

•	-	'
---	---	---

.

Приголосні звуки перед я, ю, є вимовляються м'яко.

Розглянь малюнки. Спиши слова, вставляй пропущені букви **у, ю, я**. Підкресли м'який приголосний.

циб□л□

р□кз́ак

б□р□к

- 1 Прочитай слова. Зверни увагу на букви, які позначають м'які приголосні звуки.

Ля́лька, ку́лька, **міст**, зі́рка, дя́тел.

- 2 Спиши виділене слово. Намалюй звукову схему. Назви тверді приголосні звуки.

- 1 Прочитай речення.

Прилеті́в соловéйко. Ві́є те́плий **ві́тер**.

- 2 З виділених слів випиши букви, що позначають тверді приголосні звуки.

Зразок. Прилеті́в — *n* [n], *p* [p], *л* [л], *в* [в].

Приголосні звуки перед знаком м'якшення (ь) вимовляються м'яко.

- 1 Порівняй пари слів і схеми до них.

син — синь	рис — рись														
<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>-</td><td>•</td><td>-</td></tr></table>	-	•	-	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>-</td><td>•</td><td>=</td></tr></table>	-	•	=	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>-</td><td>•</td><td>-</td></tr></table>	-	•	-	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>-</td><td>•</td><td>=</td></tr></table>	-	•	=
-	•	-													
-	•	=													
-	•	-													
-	•	=													

- 2 Випиши слова з м'якими приголосними. Намалюй схеми.

Знак м'якшення (ь) — це буква, а не звук.

- 1 Добери звукові схеми до слів.

Сі́льно, кинь, жаль.

-	'	=
---	---	---

-	•
---	---

-	•	=
---	---	---

- 2 Запиши слова й намалюй звукові схеми. Підкресли букву, яка позначає м'який приголосний.

- 1 Прочитай слова. Розглянь звукові схеми.

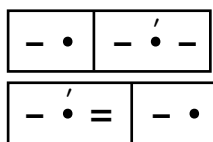
учен□	учі́тел□	кві́тон□ка																		
<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>'</td><td>-</td><td>•</td><td>=</td></tr></table>	'	-	•	=	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>•</td><td>-</td><td>'</td><td>-</td><td>•</td><td>=</td></tr></table>	•	-	'	-	•	=	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>-</td><td>=</td><td>'</td><td>-</td><td>•</td><td>=</td><td>-</td><td>•</td></tr></table>	-	=	'	-	•	=	-	•
'	-	•	=																	
•	-	'	-	•	=															
-	=	'	-	•	=	-	•													

- 2 Запиши слова. Додай букву «знак м'якшення» (ь). Прочитай.

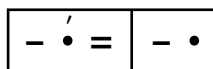
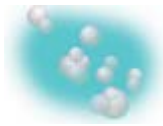
- 3 Що змінилося? Назви у виділеному слові кількість букв і кількість звуків.

203

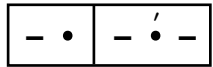
- 1 Назви малюнки. Добери слова до звукових схем.

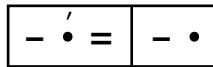
бу́лька

кала́ч

ку́лька

бато́н

- 2 Запиши слова й звукові схеми парами. Підкресли в словах букву, що позначає м'який приголосний звук.

204

- 1 Прочитай слова. Чітко вимовляй м'який приголосний.

дал
стал
кін
біл

ь

- 2 Знайди слово, якому відповідає звукова схема:

-	-	•	=
---	---	---	---

.

205

- 1 Прочитай слова. Полічи кількість приголосних звуків.

Медаль, місяць, криниця.

- 2 Запиши й підкресли за зразком.

Зразок. Медаль.

206

- 1 Прочитай слова.

Джміль, дзвін, гудзик, джем, дзюрчить.

- 2 Спиши. Підкресли сполучення букв **дж, дз**.

**Сполучення букв дж, дз
у словах вимовляється як один звук:**

[дз]уга, [дж]ерело.

207

- 1 Розглянь малюнки.

дзі́га

кукурудза

дзвіно́к

- 2 Прочитай слова. Полічи в кожному слові букви і звуки. Запиши за зразком.

Зразок. Дзи́га — 5 б., 4 зв.

208

- 1 Прочитай.

За селом є мале джерельце. Там дзюрчить цілюща вода. Навколо водиці цвітуть **дзвоники**. Над квітами кружляють бджоли і джмелі.

- 2 Випиши слова зі сполученнями букв **дж, дз**.

- 3 Назви кількість звуків у виділеному слові.

209

- 1 Прочитай. Яке сполучення букв пропущено?

1. Зранку дівчинка дивиться у **..еркало**. 2. Переї.. був закритий. Наближався пої.. .

- 2 Намалюй схему виділеного слова.

210

- 1 Прочитай пари слів.

Джерелó, джерельний. Дзвіно́к, дзвінкій. Джінси, джінсовий.

- 2 Запиши у два рядки слова, що відповідають на питання *що? і який?*

- 3 Підкресли сполучення букв **дж, дз**.

Слова можна ділити на склади.
Слово має два голосні звуки: літо.
Слово має два склади: лі-то.

211

- 1 Утвори зі складів слова. Запиши.

па

ку

ко

за

би

ри

жа

ра

жі

ли

ді

ри

- 2 Поясни, що означають утворені слова. Скільки складів має кожне слово?
 3 Випиши слова з буквою **а**.

212

- 1 Уважно прочитай слова по складах.
 лі-то зи-ма́ ве-сна́
 2 Скільки складів у кожному слові?
 3 Запиши. Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

213

- 1 Поділи слова на склади. Запиши.
 Ма́ліна, по́ліно, ди́ва́н, со́ло́ма.
 2 Назві: перший склад; другий склад; останній склад.

214

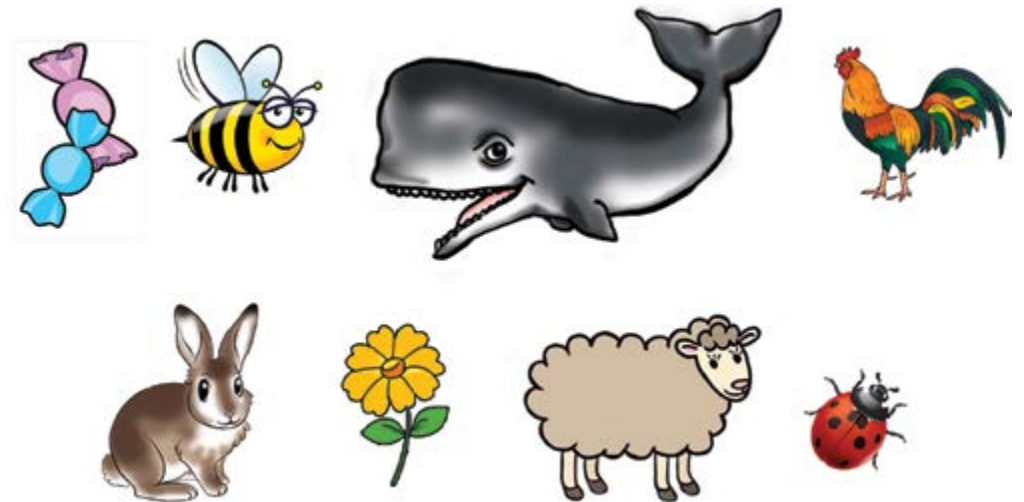
- 1 Прочитай слова.
 Селó, урóк, лисі́ця, калі́на, мо́локо, зимá, хлі́б, ві́з, ді́м.
 2 Поділи слова на склади. Користуйся долонею. Підстав долоню під підборіддя. Скільки разів підборіддя торкнеться долоні під час вимовляння слова, стільки в ньому буде складів. На кожен склад ми широко відкриваємо рот.
Зразок. Се-ло́.
 3 Запиши слова. Полічи склади в кожному слові.

215

- 1 Прочитай слова по складах.
 Та́-то, ву́-са, ву́-ха, чу́б, ні́с.
 2 Скільки голосних звуків у кожному слові? У яких словах два голосні звуки? Зверни увагу, чи всі слова діляться на склади.

216

- 1 Розглянь і назви малюнки. Чітко й виразно вимовляй слова-назви.

- 2 Запиши у два стовпчики: слова, які мають два голосні звуки; слова, які мають три голосні звуки.

217

1 Придумай слова з першим складом:

го-: годі́на, ... , ... , ... , ...

ки-: кі́лим, ... , ... , ... , ...

до-: добá, ... , ... , ... , ...

ли-: лимóн, ... , ... , ... , ...

ма-: маші́на, ... , ... , ... , ...

Добá — день і ніч.

2 У виділеному слові назви кількість букв і звуків.

218

1 Вибери з довідки слова з останнім складом:

-ка: су́шка, ... , ... , ... , ...

-ця: суні́ця, ... , ... , ... , ...

-та: ворóта, ... , ... , ... , ...

Довідка: крині́ця, робóта, пáсіка, смакотá, полі́ця, кúртка, хві́ртка, кі́ця, ко́пита, ма́йка, чорні́ця, субóта.

2 Назви й запиши приголосні звуки у виділеному слові.

219

1 Прочитай частини слів ліворуч. Добери початковий склад праворуч.

-топля

-тон

-жик

-тина

-навал

-дон

-зина

кор-
кар-

2 Запиши утворені слова. Поділи на склади.

3 Добери до слів малюнки.

96

220

1 Розглянь малюнки. Додай перший склад у слова-назви.

... телик

... хомор

... ЛОТОК

... СТОК

... ЛО

... ШИНА

ма

мо

му

ми

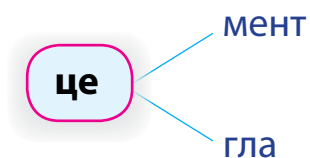
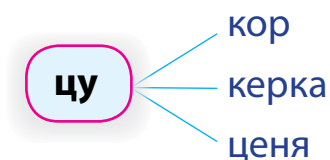
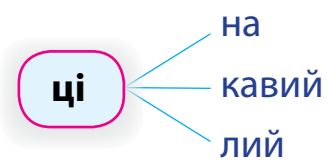
мі

ме

2 Запиши у два стовпчики слова: з двома складами; з трьома складами.

221

1 Сполучи частини слів. Прочитай.

2 Скільки складів у кожному слові?

97

222

- 1 Розглянь малюнки. Назви відсутній склад у словах — назвах пташок.

? -зуля

лас- ? -ка

щиг- ?

со- ?

- 2 Запиши слова. Визнач кількість букв і звуків.

У слові один склад вимовляється з більшою силою голосу. Цей склад називається наголошеним: їжа́к, грибі́.

наголо́шений склад на́голос

223

- 1 Прочитай вірш. Зверни увагу на наголоси.

Я ма́ленька́ липка́,
ві́росту ве́лика, —
не лама́й ме́не!

Платон Воронько

- 2 Виправ помилки й запиши вірш правильно.

ма́ленька лі́пка ве́лика лі́па

224

- 1 Прочитай слова. Постав наголоси.

Годи́на, вона́, пам'я́ть, діти́, яблу́ко, люди́на, ти́ша, море́.

- 2 Випиши слова з наголосом на першому складі.

225

- 1 Послухай вірш. Вслухайся, як пульсує наголос.

Село́ на на́шій Украї́ні —
ненáче пи́санка, село́.
Зелéним га́єм поросло́.
Цвіту́ть сади́, білію́ть ха́ти...

Тарас Шевченко

- 2 Прочитай. Визнач у виділених словах наголошений склад.

226

- 1 Розглянь малюнки. Прочитай виразно, чітко, ритмічно вірш в особах: автор, курочка, півник.

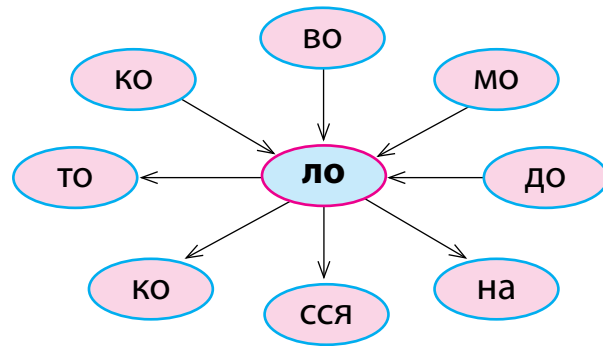
Про півника і курочку

Як тільки
ку́рочка
знесла́ яйце́,
відрáзу
півник
спові́стив
про це.
Крильми́ змахну́в і закрича́в:
— Ку-ку-рі-ку́-у-у!
Я-éч-ко є
у нас
у курни́ку!
Ку́рочка
до ньо́го:
— Ко-ко-ко́-о-о...
Який же, Пéтю,
ти хвалько́!

- 2 Які слова у вірші поділено на склади? Скільки складів мають ці слова? Як їх слід читати?

- 1 Прочитай слова. Запиши. Скільки складів у кожному слові?

- 2 Постав у словах наголоси. Підкресли ненаголошені склади.

Слова переносяться з рядка в рядок за складами:
ма-шина або маши-на.

- 1 Прочитай склади ліворуч.

-ба
-та-на
-лат
-ре-ни-ки

са-
ри-
ва-
сме-

- 2 Добери перший склад праворуч. Запиши утворені слова.
3 Поділи слова для переносу.
4 З одним словом (на вибір) склади речення.

- 1 Прочитай імена.
Ната́ля, Мико́ла, Віта́лик, Мари́на.
2 Запиши. Поділи для переносу.
3 Підкресли букву, що позначає м'який приголосний.
Зразок. Наталя — На-таля, Ната-ля.

Склад з однієї букви не переноситься й не залишається в рядку:
осика, ірис, олія.

- 1 Прочитай. Назви слова, які не можна переносити.
О́ля, берéза, ура́, та́то.
2 Намалюй звукову схему виділеного слова.

- 1 Прочитай вірш.

Ма́мо, іде́ вже зима́,
снігом **трави́цю** вкрива́є,
в га́ю **пташо́к** вже нема́...

Леся Українка

- 2 Знайди слова, які не можна поділити для переносу.
3 Випиши виділені слова й поділи для переносу.

- 1 Прочитай слова.

віз — вози́
гриб — гриби́
стіл — столи́
лоб — лоби́
мак — ма́ки
дуб — дуби́
сад — сади́

- 2 Запиши слова, які можна поділити для переносу. Поясни свою думку.

СЛОВА-ОЗНАКИ

233

- 1 Розглянь малюнок.

- 2 Що висить на шнурку? Кожна кулька має свій колір?

- 3 Відповідай за зразком.

Зразок. Яка кулька? — Кулька червона.

Яка?

- 4 Запиши. Підкресли слово — ознаку за кольором.

Слова-ознаки відповідають на питання:

який? яка? яке? які?

червоний червона червоне червоні

234

- 1 Розглянь малюнок.

102

- 2 Хто є в родині? Скільки членів родини?
- 3 Хто є в діда? Яка киця в діда? Яка киця біля бабусі? Яка киця в онучки? Яка киця в онука? Відповідай за зразком.

Зразок. Яка киця в діда? — У діда біла киця.

235

- 1 Прочитай.

У дідуся було **біле кошеня**,
в онука — **руде кошеня**.
У бабусі було **сіре кошеня**,
в онуки — **чорне кошеня**.

- 2 Про кого йдеться в реченнях?
- 3 Випиши виділені словосполучення. Постав питання до слів-ознак за зразком.

- 4 Підкресли слово-ознаку хвилястою лінією.

Зразок. Біле кошеня. Яке кошеня?

Яке?

236

- 1 Доповни речення за малюнком.

1. У повітрі літають: ... кúлька, ... кúлька, ... кúлька.
2. Пёрша кúлька — ... .
3. Дрúга кúлька — ... .
4. Трётя кúлька — ... .

- 2 Запиши речення.
- 3 На яке питання відповідає слово-ознака?

103

- 1 Добери до кожного малюнка слово — ознаку за смаком. Користуйся довідкою.

Яка?

Довідка: солóна, червóна, гíрка, солóдка, жóвта, бíла, смачнá, кíсла, сирá.

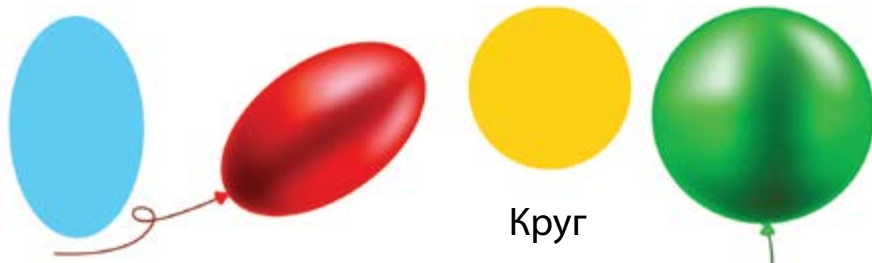
- 2 Відповідай на запитання.

- Яка сіль?
- Яка полуниця?
- Яка смородина?
- Яка цибуля?
- Яка абрикоса?

- 3 Запиши за зразком. Підкресли слова-ознаки.

Зразок. Яка полуниця? — Полуниця солóдка.

- 1 Розглянь фігури й кульки. Назви ознаки кульок за формою й кольором.

Овáл

Круг

- 2 Відповіді запиши. Підкресли слова-ознаки.

Зразок. Яка кулька? — Кулька овальна, червона.

- 1 Прочитай. Про що йдеться?

Повітряні кульки. Які? Великі, малі, кольорові, рожеві, сині, зелені, жовті, круглі, овальні.

- 2 Запиши до таблиці слова-ознаки.

Які?		
за формою	за кольором	за розміром
...	...	...

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай речення. Яку букву треба вставити в слова-ознаки?

На столі лежать серветки: жóвтí, сін□, червóн□, зелén□.

Це паперóв□ серветки.

Ще бувають волóг□, сух□ серветки.

Мені подóбаються м'як□, ніжн□ серветки.

Ма́ма купíла квадрáтн□, прямоку́тн□ серветки.

- 2 Постав питання до слів-ознак. Поясни свою думку.

- 1 Розглянь малюнки. Назві їх. До кожного слова-назви придумай слова — ознаки за формою й смаком.

- 2 Запиши за зразком.

Лимон кислий, овальний.

- 1 Розглянь таблицю. До слів-ознак у стовпчику праворуч постав питання: який? яка? яке? які?

Слово-назва	Слова-ознаки
Листок	молодий, зелений, кленовий
Закладка	смугаста, довга, паперова, м'яка, тонка
Слово	гарне, довге, коротке, приємне, дитяче
Книжки	кольорові, прямокутні, нові, цікаві

- 2 Випиши рядок зі словами-ознаками, що відповідають на питання *яке?*

- 1 Добери до слова-назви слово-ознаку. Прочитай.

дідусь (який?)
бабуся (яка?)
дерево (яке?)

(старé, старій, старá)

син (який?)
дочка (яка?)
кошеня (яке?)

(малá, малé, малій)

дуб (який?)
сосна (яка?)
жирафеня (яке?)

(висóке, висóка, висóкий)

- 2 Запиши слова-назви зі словами-ознаками, що відповідають на питання *яке?*

- 1 Прочитай уривок вірша.

Це шкóла лісовá.
За спільну пáрту сіли
рудéньке ведмежá
і зайченя́тко сіре.

- 2 Постав питання до слів-ознак і випиши їх разом зі словами-назвами.

ведмежá зайченя́тко

- 1 Прочитай. Утвори словосполучення.

Ваза, зроблена зі скла, — ... ..

Мішка, зроблена з пластмаси, — ... ..

Іграшка, зроблена з паперу, — ... ..

Машіна, зроблена з заліза, — ... ..

Стілець, зроблений з дерева, — ... ..

- 2 Запиши за зразком. Підкресли слова-ознаки.

Зразок. Ваза, зроблена зі скла, — скляна ваза. Яка?

246

- 1 Прочитай вірш. Розглянь малюнок.

Сі́р□, бі́л□, волоха́т□
цу́ценя́ бі́жить до ха́ти.
— Хто ти? — бра́тик за́питав.
А воно́ серди́то:
— Гав!

- 2 Знайди слова-ознаки. Постав питання.

247

Розглянь малюнки. Назві слова — ознаки предметів за матеріалом. Постав питання до слів-ознак.

248

- 1 Доповни малюнкові речення.

1. важка́, а (який?) ... .

2. глибо́ка, а (яке?) ... .

3. по́вна, а (яка?) ... .

4. вели́ке, а (яка?) ... .

5. пу́хна́стий, а (який?) ... .

- 2 Запиши. Підкресли слова-ознаки.

249

Утвори слова-ознаки, що відповідають на питання *які?*

зелений ліс — ... лісі
смачний обід — ... обіди
холодний день — ... дні
тепла шапка — ... шапки
брудна рука — ... руки

Які?

Зразок. Зелений ліс — зелені ліси.

зелені смачні холодні теплі брудні

250

- 1 Прочитай. Доповни словосполучення словом-ознакою з протилежним значенням. Запиши.

короткий олівець — ... олівець
короткий день — ... день
короткий фільм — ... фільм
короткий рукав — ... рукав
коротка відповідь — ... відповідь

- 2 Чому не в усіх словосполученнях є слово *довгий?*

251

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Прочитай. Доповни словами-ознаками за питанням.

1. Ніс у Буратіно (який?) ... , ніс у хлопчика (який?) ... .
2. Акваріум (який?) ... , чайник (який?) ... .

252

1 Розглянь малюнки.

Який? Яка?

2 Прочитай. Встав потрібні слова-ознаки.

1. Гриб (який?) ... , мурашка (яка?) ... .
2. Дідусь (який?) ... , дитина (яка?) ... .

3 Запиши словосполучення зі словами-ознаками.

253

1 Розглянь малюнок. Хто великий? Хто малий?

2 Постав питання до слів-ознак за зразком. Запиши.

Зразок. Слон (який?) великий.

254

1 Розглянь малюнки. Назви.

110

2 Доповни речення словами — ознаками за розміром.

1. Полуніці ... і ... .
2. Груші ... і ... .
3. Метелики ... і ... .
4. Штані ... і ... .
5. Ріби ... і ... .

3 Запиши. Підкресли слова-ознаки.

255

1 Розглянь малюнки.

Чоловік

Хлопчик

1. Хто це?
2. Який одяг?
3. Яка футболка?
4. Які штани?
5. Яке взуття?
6. Яке волосся?
7. Який настрій?
8. Який на зріст?
9. Який завважки?
10. Які ноги?

2 Назви й порівняй двох людей за запитаннями.

256

Доповни речення словами-назвами. Користуйся малюнками з вправи 255.

1. Це — чоловік.
У нього ... закритий. ... синій. ... довгі, сірі. ... блакитне. ... темне. ... веселий. ... великий. ... важкий. ... товсті.
2. Це — хлопчик.
У нього ... відкритий. ... зелена. ... короткі, сині. ... блакитне. ... світле. ... веселий. ... малий. ... легкий. ... тонкі.

111

257

- 1 Розглянь малюнки. Хто зображений? Назви.

Тигреня́

Білка

Зебра

Бурунду́к

- 2 До кожного слова-назви добери слова-ознаки. Користуйся питаннями: *яке? яка? який?*

Зразок. Тигреня (*яке?*) *мале, смугасте, вухате, вусате, веселе.*

258

- 1 Прочитай загадку. Знайди відповідь на малюнку з попередньої вправи.

**Малій він і пухнастий,
на спині — темні смужки.
У лісі проживає,
на білку схожий дуже.
Хто в норі сховався тут?
Звати його ... .**

- 2 Випиши виділені слова. Постав до них питання. Пригадай, як треба підкреслити слово-ознаку.

малій пухнастий смугастий

259

- 1 Прочитай загадку.

**Круглий, як сонце,
смугастий, бокастий.
Дуже солодкий
і трішки хвостатий.**

- 2 Знайди відповідь на малюнку. Поясни, чому ти так думаєш.

- 3 Продовж речення за зразком.

Зразок. Кавун круглий, ... , ... , ... , ...

260

- 1 Розглянь малюнок. Добери слова-назви до слів-ознак.

Слова-ознаки:

- веселий ... , сумна ... ;
- темне ... , світле ... ;
- жовта ... , синя ... ;
- довгі ... , коротка ... .

- 2 Запиши словосполучення. Підкресли слова-назви прямою лінією, слова-ознаки — хвилястою лінією.

261

- 1 Придумай слова-ознаки до слів — назв малюнків.

- 2 Запиши словосполучення. Постав питання до слів-ознак.

- 1 Розглянь малюнок.

Покажи

1. Пса ліворуч.
2. Кіцю.
3. Пса посередині.
4. Пса праворуч.

Відповідай

1. Який це пес?
2. Яка кіця?
3. Який це пес?
4. Який це пес?

- 2 Запиши відповідь на перше запитання. Скільки слів-ознак ти використав?

Прочитай словосполучення. На яке питання відповідають слова-ознаки?

Шуба (чия?) лісяча, будка (чия?) собача, куртка (чия?) мамина, ковдра (чия?) оліна, норá (чия?) мишача, книжка (чия?) мишко́ва.

Утвори слова-ознаки за зразком.

Сад бабусі, молоток діда, намисто мами, машина тата, велосипед брата, хустка сестри.

Зразок. Сад бабусі — бабусин сад (чий?).

Чий? Чия? Чиє?

- 1 Прочитай. Встав слова-назви. Користуйся малюнками.

У бабусиному садку

Улітку бабусин ... дарує внукам смачні ... .
Тут ростуть соковиті круглі й овальні ... . На високому дереві висять спілі ... . На низьких кущах ховається солодка червона ... .
Усі ... дуже смачні, корисні й необхідні.

- 2 Спиши.

Доповни речення словом-ознакою з протилежним значенням.

1. У лісі ростуть товсті й ... дерева.
2. Річки бувають глибокі й ... .
3. Улітку дні довгі, а взимку ... .
4. У людини є ліва рука і ... рука.

- 1 Прочитай виразно вірш. Випиши слова-ознаки.

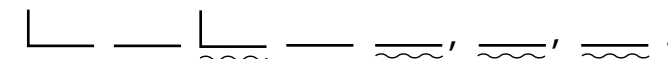
Після бурі

Після бурі Чорне море
тихе, лагідне, прозоре.
На морському дні з баркаса
видно краба-водолаза
і медузу-мандрівницю,
всі підводні таємниці.

Анатолій Качан

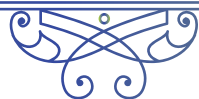

- 2 Знайди речення за схемою.

ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

268

- 1 Розглянь малюнки.

Сонечко (сонце)

Сонечко

Мамине сонечко

У вікно заглядає **сонечко**.

На квітці сидить **сонечко**.

Мамине **сонечко** спить на руках.

- 2 Що зображено на кожному малюнку? Як називаємо?
- 3 Прочитай речення.
- 4 Кого вдома мама називає сонечком?

269

- 1 Випиши з попередньої вправи речення, в яких слово *сонечко* означає живі істоти. Користуйся малюнками.
- 2 Підкресли слова-назви.
Зразок. На квітці сидить сонечко.
- 3 Пригадай, як називають тебе мама, бабуся.

270

- 1 Прочитай загадку. Відгадай.
На сонечко я схожий
і сонечко люблю.
До нього повертаю
голову свою.

- 2 Розглянь малюнок. До чого повертає голову квітка?
- 3 Доповни речення словами з загадки.
1. На що схожий сонях? Сонях ... на ... .
  2. Що любить сонях? Сонях ... .
  3. Що повертає сонях до сонця? Сонях повертає ... до ... .

271

- 1 Прочитай виразно вірш.

Скільки сонечок на світі?

Скільки сонечок на світі?
Пригадайте, любі діти.
Сонце в небі люблять всі —
і дорослі, і малі.
Є ще сонечко-жучок.
Він знайомий всіх діток.
А для мам ще сонечка —
їх сині і донечки!

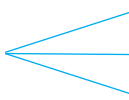
- 2 Знайди однакові слова. Поясни їхнє значення.

сині донечки

272

- 1 Утвори словосполучення. Запиши.

Сонечко у небі
у мами
на листку

- 2 Які труднощі ти відчував?

273

- 1 Розглянь малюнок.

- 2 Для кого ти сонечко? Скажи. Утвори розповідне окличне речення.

для ма́ми   для та́та
для бабу́сі   для дідуся́

274

- 1 Розглянь малюнки ключів ліворуч. Прочитай речення праворуч. Установи відповідність.

- ? Ключ відмикає двєрі.
? Ключ відмикає машину.
? Ключ відмикає двєрі в під'їзд.
? Слю́сар ма́є га́йковий ключ.
? Пташи́ний ключ летіть у не́бі.

- 2 Спиши речення з потрібним номером.

ключ від домофо́ну
ключ від маши́ни

275

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай.

Це — слю́сар.

Він ремонтує. У слю́саря є га́йка, болт, га́йковий ключ, розві́дний ключ, су́мка для інструме́нтів.

- 2 Покажи на малюнку:

- а) слю́саря;
б) га́йку;
в) болт;
г) су́мку для інструме́нтів;
д) розві́дний ключ.

- 3 Розкажи, які ще інструменти ти бачиш на малюнку.

276

- 1 Спиши речення.

Га́йковий ключ і розві́дний ключ — це інструме́нти слю́саря.

- 2 Підкресли однакові слова прямою лінією, слова-ознаки — хвилястою лінією.

га́йковий ключ
розві́дний ключ

277

Дай короткі й повні відповіді на запитання. Запиши.

- Що відмикає двері?
- Що відмикає машину?
- Що відмикає двері в під'їзд?
- Що має слюсар?

Зразок. Що відмикає двері? Ключ. Двері відмикає ключ.

278

- 1 Розглянь малюнок «Один удома».

- 2 Розкажи, що ти бачиш. Користуйся запитаннями.

- Хто підійшов до дверей?
- Що зробив чужий чоловік?
- Що почув (побачив) хлопчик?
- Що робить хлопчик?
- Чи можна відчиняти двері чужій людині? Що треба робити?

279

- 1 Прочитай.

Рідна людина — це тато, мама, бабуся, дідусь, брат, сестра.

Чужа людина — це незнайомий дядько, незнайома тітка.

- 2 Назви рідну людину. Назви чужу людину.

рідна людина   **чужа людина**

280

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений? Прочитай у ролях: Оленка, Ігор. Назви тему розмови.

Оленка: — Я ключ завжди ношу в рюкзаку. Де ти носиш ключ?

Ігор: — Мій ключ — у кишені.

Оленка: — Ти можеш його загубити.

Ігор: — Уже булo. Старий ключ загубив. Тато зробив мені новий ключ.

- 2 Впиши питальне речення. Намалюй схему.

281

- 1 Прочитай речення. Вибери потрібне значення слова.

1. У кишені є (пташиний, дверний) ключ.
2. (Дверний, Гайковий) ключ закручує гайку.
3. Скоро прилетять (розвідні, пташині) ключі.
4. Мама загубила (гайковий, домофонний) ключ.

- 2 Два речення запиши. Підкресли слова-ознаки.

282

- 1 Розглянь малюнки. Прочитай слова ліворуч. Покажи кожне слово й малюнок.

Одін

банан
бублик
ключ
м'яч
книжка

Багато

банан
бублик
ключ
м'яч
книжка

- 2 Утвори й запиши слова за зразком.

Зразок. Банан — банани.

- 1 Розглянь малюнок. Розкажи за планом.

План

1. Хто зображений ліворуч?
2. Що зображено праворуч?
3. Як складено книжки?
4. Чим зв'язано книжки?
5. Як називаються зв'язані мотузкою книжки?
6. Навіщо зв'язують книжки?

Зв'язані мотузкою книжки — в'язка книжок.

в'язка книжок   **в'язка ключів**

- 2 Напиши гарно. Постав наголоси.

В'язка книжок. Мотузка.

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Утвори словосполучення.

В'язка

- бубликів
- колосків
- цибулі
- грибів
- ключів

- 3 Запиши. З одним словосполученням склади речення.

- 1 Прочитай. Назви нові слова.

1. Пучок квітів — це **букет**. 2. Сплетені в коло квіти — це **вінок**. 3. Святкова в'язка колосків — це **дідух**.

- 2 Розглянь малюнки. Знайди відповідність між виділеним словом і малюнком.

- 1 Прочитай виразно вірш. Розглянь малюнок.

Піду́ я у садок
і попро́шу листок
у кле́на й горобі́ни,
бері́зки і дубкі́в.
Зроблю́ **букет осінній**
і ма́мі подару́ю.

Скажу́: — Візьмі́, будь ла́ска,
листо́чки ці — тобі́!

- 2 Про що вірш? Що буде подаровано мамі? З чого складається осінній букет?
- 3 Випиши спонукальне речення. Чому в кінці стоїть знак оклику?

Розглянь малюнок. Придумай речення зі словами *букет, вінок*.
Користуйся запитаннями й схемами речень.

1. Де знаходиться дівчинка?
 у .
2. Яка порá ро́ку?
 .
3. Що нарва́ла дівчинка?
.
4. Що зробила дівчинка?
 і на .
5. Ко́му дівчинка подару́є букéт?
.
6. Який це букéт?
 весняний .

- 1 Прочитай речення. Встав точні слова. Запиши.
 Букéт — **осінні** сухі ... .
 Букéт — **весняні** живі ... .
- 2 Постав питання до виділених слів.
- 3 Чим різняться букети у двох попередніх вправах?

- 1 Прочитай загадку. Відгадай.
 Схóжа на сóнце середíна.
 Схóжі пелюстки на білу хустíну.
 Знають бджíлка і мура́шка:
 звать цю квіточку ... .

Леся Вознюк

- 2 Покажи середину квітки. Назви колір.
- 3 Покажи пелюстки квітки. Чи однакового кольору середина й пелюстки? Чому?
- 4 Хто знає квітку? Чому? Де росте квітка?
- 5 Де ти бачив ромашку?
- 6 Яка квітка подобається тобі?

- 1 Розглянь малюнки. Назви, що ти бачиш. Користуйся довідкою.

1

2

3

4

5

6

Довідка: ромáшку, вазóн з ромáшкою, букéт ромáшок, віно́к з ромáшок, ромáшки, апліка́цію з ромáшкою.

- 2 Продовж речення. Запиши одне речення.
 1. Я ба́чу ... . 2. Мені подóбаються ... . 3. У ва́зі стоїть ... . 4. На урóці пра́ці ми робіли ... . 5. Улітку я плелá ... . 6. На вікні стоїть ... .

291

Прочитай. Доповни речення словами з дужок. Запиши.

Квітка ромашка

Ромашка — це (квітка, дерево). Пелюстки в ромашки (білі, жовті). Серединка у квітки (жовта, червона). Ромашка (росте, сидає) на лузі.

пелюстки **серединка**

292

1 Розглянь малюнок.

2 Розкажи.

- Хто зображений?
- Що робить прибиральниця?
- Які предмети зображено?
- Яка пляшка?
- Який бачок?
- Який мішок?
- Як назвати *упаковки, папірці, обгортки* одним словом?

293

1 Спиши слова. Покажи предмети на малюнку з вправи 292.

Прибиральниця, віник, бачок, швабра, совок, відрó, пляшка, мішóк, сміттjá.

2 Намалюй звукову схему слова *пляшка*.

126

294

1 Прочитай питання й частину речення. Утвори питальні речення.

Хто?
 ... мїє підлóгу
 ... замїтає віником
 ... збирáє сміттjá
 ... пакúє сміттjá в мішóк

2 Яке слово потрібно вставити замість крапок, щоб дати відповідь на запитання? Запиши речення-відповіді.

295

1 Розглянь малюнки. Назви предмети.

2 Запиши слова-назви. Підкресли слова, що різняться однією буквою. Поясни значення кожного слова.

вікнó **вінóк** **віник**

296

1 Розглянь малюнок. Покажи предмет, назви його. Добери ознаку.

2 Запиши слова — назви предметів і питання за зразком.

Зразок. Вікно (яке?) — вікно широке.

127

297

- 1 Розглянь малюнки. Утвори словосполучення зі словом *мити*. Постав питання до цього слова.

Міти

- 2 Запиши словосполучення.

Міти обличчя — умиватися.

298

Продовж речення.

1. Міти руки треба (коли?) ... . 2. Міти вікно треба (коли?) ... . 3. Міти помідори треба (коли?) ... . 4. Міти сливи треба (коли?) ... . 5. Умиватися треба (коли?) ... .

299

- 1 Розглянь малюнки. Що робить дівчинка? До кожного малюнка склади речення за схемою.

Дівчинка   .

- 2 Запиши речення. Підкресли слова-дії.

300

- 1 Прочитай. Додай слово-ознаку з протилежним значенням.
Брудн□ руки — чист□ руки. Брудн□ обличчя — ... обличчя. Брудн.. **помідор** — ... помідор. Брудн□ слива — ... слива.

- 2 Намалюй звукову схему виділеного слова.

301

- 1 Розглянь малюнки. Назви слово-дію.

- 2 Склади речення за запитаннями й схемами.

Хто **умивається** водою?   .
Хто **умивається** лапкою?   .

302

- 1 Прочитай виразно вірш.

Вмивайся зранку

Мишенятко вранці-рано **умивається** старанно.
Міє носик, вуха, очі —
вонó чистим бути хоче.
Мишенятка вчила мати:
«Личко треба **умивати**,
щоб весь день ходіти чистим,
як сонечко променісте!»

- 2 Впиши виділені слова. Постав питання.

- 3 Доповни речення.

Умивається — це ... обличчя, ... , ...

- 1 Розглянь малюнки.

- 2 Прочитай неповні речення. Додай слова-назви.

Хто?
 ... купається.
 ... м'ється.
 ... приймає душ.

Прийма́ти душ — обливати тіло водою.

- 3 Запиши утворені речення.
 4 Подумай, чим різняться слова *умивається*, *миється*, *купається*, *приймає душ*. Поясни.

купа́є[ц':а] м'іє[ц':а]

- 1 Розкажи про себе. Використовуй початки речень.

Зра́нку я ... .
 Ко́жного дня я ... .
 Для умива́ння мені потрі́бні ... , ... , ...
 Для купа́ння мені потрі́бні ... , ... , ... , ...
 Мені подоба́ється ... .
 Мені не подоба́ється ... .
 Мої́ ру́ки ... .
 Моє́ тіло ... .

- 2 Додай свої речення.
 3 Запиши одне речення (на вибір).

Заміни малюнки словами з довідки й прочитай казку.

Чо́му кіт умива́ється після обі́ду?

злові́в . Хо́че пообі́дати.

ка́же:

— Ві́ховані пе́ред обі́дом умива́ються.

зали́шив і почав умива́тися.

уті́к. Сів на і почав дражні́ти.

З то́го ча́су завжди́ вмива́ються після обі́ду.

Дражні́ти — насміхатися, ображати.

Довідка: кіт, горобця́; горобце́м; горобе́ць; коті́; кіт, горобця́; горобе́ць; дере́во, кота́; коті́.

- 1 Прочитай речення.

Обі́д — їжа вдень.
Сніда́нок — їжа зра́нку.
Вече́ря — їжа ввече́рі.

- 2 Постав питання до виділених слів. Що це за слова?
 3 Знайди речення, якому відповідає малюнок. Поясни, чому ти так думаєш.

обі́д сніда́нок вече́ря

307

- 1 Продовж речення за зразком.

Снідати — їсти зранку.
Обідати — ... вдень.
Вечеряти — ... ..

- 2 Постав питання до виділених слів. Що це за слова?
 3 Чим різняться слова у вправах 307 і 306?

308

Пригадай свої улюблені страви на обід. Придумай і запиши речення з назвами цих страв.

Борщ, суп, вермішель, котлета, картопля, рис, м'ясо, риба, компот, пиріжок.

309

- 1 Розглянь малюнок.

- 2 Розкажи.
- Хто зображений?
  - Куди літає людина? На чому літає?
  - Що їсть людина в космосі?
  - Чим різниться їжа космонавта і твоя?

310

- 1 Розглянь малюнки. Утвори словосполучення з протилежним значенням.

Прямá ...   лінія

Прямé ...   волóсся

Прямíй ...   цвях

- 2 Запиши. Постав питання до кожного слóва.
 3 Чому ти використав різні слова-ознаки?

311

Прочитай. Встав потрібні букви й запиши.

Прям□ лінія. Прям□ волóсся. Прям.. цвях.

Хвиляст□ лінія. Кучеряв□ волóсся. Крив.. цвях.

312

- 1 Розглянь волосся своє й сусіда. Дай відповіді на запитання.
 Якé в тебе волóсся? — У мене ... волóсся.
 Якé волóсся в сусіда? — У сусіда ... волóсся.
- 2 Речення-відповіді запиши.

313

- 1 Прочитай. Випиши правильні слова-ознаки.

У мами корóткий волóсся. У тата дóвгий чуб. У бабóсі кучеря́ве волóсся. У подру́жки дóвга ко́си.

- 2 Постав питання до слів-ознак.

СЛОВА-ЧИСЛА

314

1 Розглянь таблицю «Число 1 і слово-число один».

Скільки?			
Один (він)			
Одна (вона)			
Одне (воно)			

2 Прочитай і доповни.

Скільки?

Одін вазон, одін ... , одін комп'ютер.
Одна машина, одна ... , одна ... .
Одне відро, одне ... , одне ... .

Слова-числа відповідають на питання скільки?

Один, два, три.

315

Заміни число словом-числом. Запиши. Чому слово-число *один* пишеться по-різному?

1 вагон, 1 годинник, 1 чобіт, 1 телефон.
1 книжка, 1 ковдра, 1 ваза, 1 склянка.
1 ліжка, 1 ... , 1 ... .

316

1 Назви малюнки.

Скільки?

2 Назви слова, які можна замінити словом *вона*.

3 Назви слова, які можна замінити словом *він*.

4 Дай відповіді на питання *скільки?* Запиши.

317

1 Встав пропущені букви. Прочитай.

Од.. квартира, од.. джерелó, од.. хвили́на, од.. стрибóк,
од.. грибо́к.

Од.. олівець, од.. па́лець, од.. мо́ре, од.. коридóр, од..
сторінка.

2 З одним словосполученням склади й запиши окличне речення.

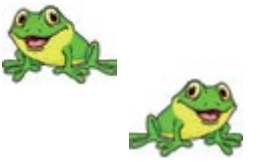

318

1 Назви малюнки. Утвори словосполучення зі словом-числом *один*.

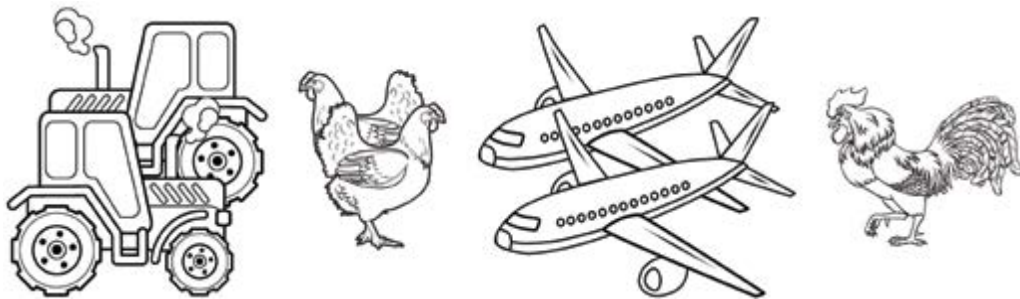
2 Запиши утворені словосполучення.

- 1 Розглянь таблицю «Число 2 і слово-число два». Назви слово-число. Назви малюнки. Утвори словосполучення.

Скільки?	2		
Два			
Два			
Дві			

- 2 Прочитай словосполучення зі словом *два*.
3 Прочитай словосполучення зі словом *дві*. Запиши.

- 1 Розглянь малюнки. Скільки предметів на кожному?

- 2 Запиши за зразком.

Зразок. Два трактори.

- 1 Прочитай уривок пісні.

Дв□ півники, дв□ півники
горіх молотіли.
Дв□ курочки-чубарочки
до млина носіли.

- 2 Спиши. Встав у слова потрібні букви.

- 1 Прочитай скоромовку. Розглянь малюнок.

Будували дім (2 бобёр).
Замість до́му (2 діра́).

- 2 Розкрий дужки й запиши скоромовку правильно. Користуйся таблицею з вправи 319.

- 1 Прочитай числа й слова.

2 (крок)	2 (телефон)
2 (стовп)	2 (балкон)
2 (вазон)	2 (підручник)

- 2 Утвори словосполучення за зразком.

Зразок. 2 (крок) — два кроки.

два дві

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений по одному? Що зображено по одному?

- 2 Що зображено по два? Назви.

- 1 Розглянь таблицю «Числа 3, 4 і слова-числа три, чотири».

Скільки?	 	
Три, чотири		
Три, чотири		
Три, чотири		

- 2 Запиши словосполучення зі словом-числом *три*.

Зразок. Три майки.

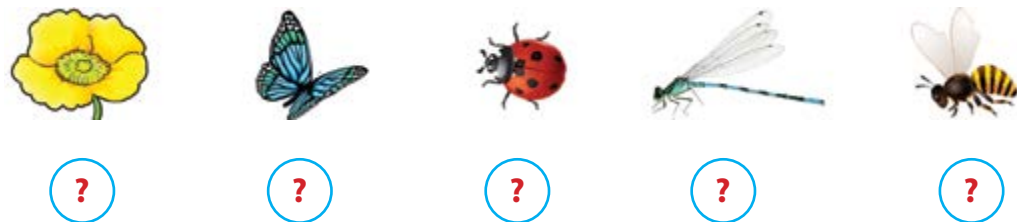
- 1 Прочитай речення до малюнка.

Дві (косічка), дві (рука), одін (чубчик), одін (но́сик), два (вúхо), два (о́ко), одін (ро́тик), дві (щокá), одна (ко́фта). Це моя сестрічка На́стя.

- 2 Розкрий дужки й запиши правильно.

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено? Скільки квіток?

- 2 Хто зображений на малюнку? Назви словами.
- 3 Скільки метеликів? Скільки бабок? Скільки сонечок? Скільки бджіл? Яке число потрібно поставити в кожному кружечку?
- 4 Запиши за зразком.

Зразок. 4 метелики — чотири метелики.

чотири метелики — одін метелик

328

Запиши у два стовпчики числа й слова-числа. Постав питання.
4, шість, п'ять, 2, чотири, 6, два, 5.

Число	Слово-число
...	...

329

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений? Що роблять діти? Скільки всіх дітей? Скільки хлопчиків? Скільки дівчаток?

- 2 Запиши запитання й коротку відповідь.

330

- 1 Розглянь малюнок. Розкажи за планом.

140

План

1. Хто зображений?
2. Що зображено?
3. Скільки в дівчинки тварин?
4. Скільки в дівчинки іграшок?
5. Які іграшки сидять?
6. Які іграшки стоять?
7. Які іграшки лежать?

- 2 Назви слова, які означають числа.

331

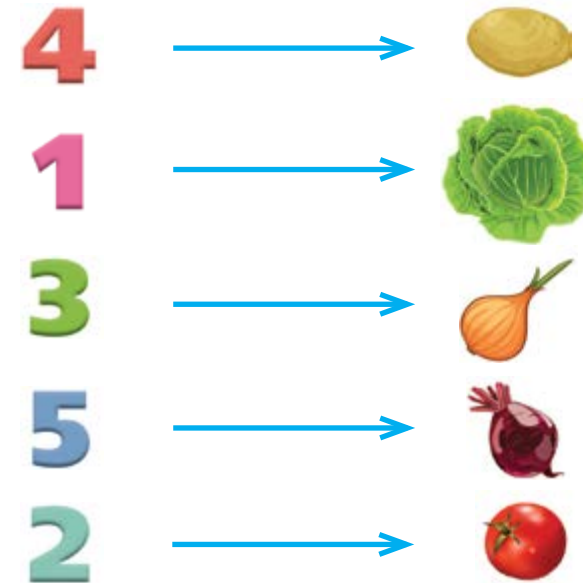
- 1 Додай відсутні слова й запиши речення.

1. У дівчинки є іграшки: ... , ... , ... , ...
2. Дівчинка має ... тварини: ... , ...
3. ... , ... , ... , ... сидять.
4. ... , ... , ... стоять.
5. ... , ... лежать.

- 2 Постав питання до вставлених слів.

332

- 1 Розглянь малюнок. Утвори словосполучення зі словом-числом і словом-назвою.

- 2 Запиши утворені словосполучення.

141

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай текст.

Вéчiр

У кімнаті п'ять людей.

Ма́ма пригощає ча́єм. Вона́ стоїть біля сто́лу.
Діду́сь і бабу́ся — за столóм. Вони́ сидять на стільця́х.
Діти дівляться телеві́зор. Вони́ сидять на килимкú.

- 2 Побудуй питальні речення з питанням *скільки?* за зразком.

Зразок. *Скільки людей у кімнаті?*

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений? Що зображено?

- 2 Полічи предмети, які потрібні кухарю для приготування торта.
Скільки предметів зайвих?
- 3 Склади й запиши розповідне речення.

- 1 Розглянь таблицю. Назви́ слово-число, яке відповідає на питання *скільки?*

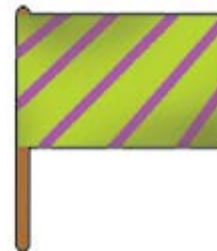
Число	Скільки?	Котрий? (він)	Котра? (вона)	Котре? (воно)
1	одін	пе́рший	пе́рша	пе́рше
2	два	дру́гий	дру́га	дру́ге
3	три	тре́тій	тре́тя	тре́че
4	чоти́ри	четве́ртий	четве́рта	четве́рте
5	п'ять	п'я́тий	п'я́та	п'я́те

- 2 Назви́ слова-числа, що відповідають на питання *котрий?* Зверни увагу на букви в кінці слів.

Слова-числа відповідають на питання:
котрий?   **котра?**
перший (клас)   *перша* (година)

- 1 Розглянь малюнки. Що зображено? Який по порядку кожен предмет?

- 2 Запиши словосполучення зі словом-числом. Постав питання до слова-числа.

тре́тій   тре́тя   тре́че

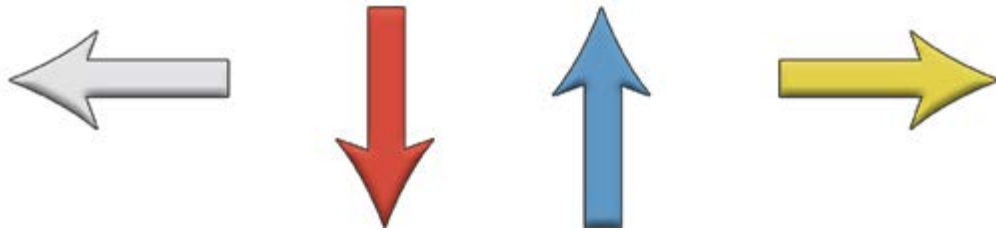
337

- 1 Встав пропущені слова-числа. Прочитай.
 П'єрший, ... , трєтій, ... , п'ятій, ... , ... , ... предмєт.
 П'єрше, дрўге, ... , ... , ... курчятко.

- 2 Запиши.

338

- 1 Розглянь малюнок. Яка по порядку кожна стрілка?

- 2 Запиши правильно словосполучення.
 П'єрш□ стрілка ... , дрўг□ стрілка ... , трєт□ стрілка ... , четвєрт□ стрілка ... .

339

- 1 Розглянь малюнок. Хто зображений? Яких котів два? Який кіт один?

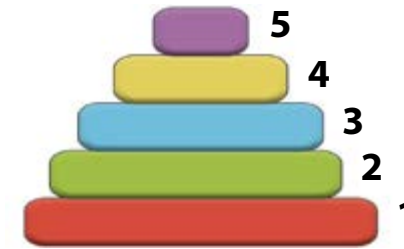

- 2 Назви котів по порядку.
Зразок. П'єрший кіт — рудий, товстий.
 3 Придумай речення за схемою.

□ — □ ?

340

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено? Скільки кругів у піраміді? Назви круги по порядку. Починай з основи.

- 2 Доповни й запиши речення.
 П'єрший круг червоного кольору.
 Дрўгий ... зеленого кольору.
 ... .. блакитного кольору.
 ... .. жовтого ... .
 П'ятій круг — верхівка — фіолєтового ... .

341

Розглянь малюнок. Прочитай. Назви дії по порядку.

- П'єрш□ дія — хлопчик закрив руками очі.
 Дрўг□ дія — хлопчик закрив руками вуха.
 Трєт□ дія — хлопчик закрив руками рот.

342

- 1 Назви предмети по порядку. Звертай увагу на кінець слова-числа.

- 2 Запиши за зразком.
Зразок. П'єрш□ вишня.

- 1 Розглянь малюнки. Котра година на кожному годиннику?

Котра година?

День

Перша година дня

Четверта година дня

Ніч

Перша година ночі

Четверта година ночі

- 2 На яку букву закінчуються слова-числа? Чому?

- 1 Розглянь малюнки. Котра година на кожному годиннику?

Зразок. На першому годиннику дванадцята година.

- 2 Зверни увагу на другий годинник. Котра година буде на ньому:
а) через одну годину? б) через три години? в) через одинадцять годин?
- 3 Відповіді запиши.

- 1 Розглянь малюнок. Що зображено? Як розміщено предмети?

3. ... ряд має: ... ..

2. Другий ряд має: ... .. , ...

1. Перший ряд має: червоне яблуко, зелене яблуко, жовте яблуко.

- 2 Прочитай перше речення. Доповни друге й третє речення.
3 Перекажи за планом.

План

1. Що зображено?
2. Як розміщено предмети?
3. Скільки рядів?
4. Який ряд має найбільше яблук? Які?
5. Який ряд має два яблука? Які?
6. Який ряд має найменше яблук? Яке?

Пригадай назви зимових місяців. Доповни речення словом-числом. Запиши й підкресли за зразком.

Січень — (який?) місяць зими. Лютий — (який?) місяць зими. Грудень — (який?) місяць зими. Мені найбільше подобається (який?) місяць зими. Мені найбільше не подобається (який?) місяць зими.

Зразок. Січень — другий місяць зими.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО ЗА РІК

347

1 Прочитай слова-назви. Що це за слова?

Людмілка, Оксánка, Микóлка, Ромán, Тимофій, Софійка, Зóя, Дмі́трик.

2 Запиши слова у два стовпчики.

Імена дівчат	Імена хлопчиків
Людмілка	Ромán

3 Якому слову відповідає звукова схема $\boxed{- \cdot} = \boxed{\cdot}$?

348

1 Прочитай речення.

1. Ріби живуть у воді. 2. Де живуть риби? 3. Риби не ходять, а плавають!

2 Які це речення за метою висловлювання? Підкресли в реченнях слова-дії. Поясни їхнє значення.

349

1 Прочитай розмову.

— Оленко, відкрий зошит з математики.

— Гарзд.

— Покажі, будь ласка, другу вправу.

— Ось вправа. Вона легка.

— Дякую. Ти гарно виконала.

— Я старалася.

2 Хто бере участь у розмові? Покажи учасників розмови.

3 Випиши спонукальні речення. Намалюй їх схеми.

350

Прочитай слова. Назви тверді приголосні звуки.

кúля

гóри

пíти

шíти

351

1 Добери слова-дії з протилежним значенням.

Я йду — я ... ; ліс великий — ліс ... ; треба додати — треба ... ; ти знайшов — ти ... ; вихователь заборонив — вихователь ... ; вимкнути комп'ютер — ... комп'ютер.

Зразок. Я йду — я стою.

2 Склади речення з двома прикладами.

352

1 Прочитай вірш.

Сійся жито і пшениця —
бу́де дітям паля́ниця!

Для весело́ї мале́чі
бу́блик вітягне́м із пе́чі.

А рум'я́ний колобо́к
ско́чить пря́мо на зубо́к.

Ві́росте всьо́го дово́лі
на широ́кім житні́м полі́.

Захова́лось со́нце в хлі́бі.

Хто зрості́в йо́го — ... .

2 Вибери правильне чарівне слово з довідки.

Довідка: будь ласка, доброї ночі, спасібі.

3 Прочитай виразно вірш із чарівним словом.

4 У виділеному слові полічи букви і звуки.

353

- 1 Розглянь малюнок. Прочитай текст. Визнач порядок речень.

Кіт побачив на дереві шпаківню, в якій пищали пташенята. Кіт поліз на дерево. Прилетів старий шпак. Він почав клювати котá. Кіт злякався й утік.

- 2 Спиши. Підкресли однакові слова. Постав до них питання.

354

- 1 Прочитай виразно вірш.

Дощику **дрібненький**,
дощику тепленький,
просять тебе діти:
поливай нам квіти,
щоб було в **садочку**
гáрно, як в вінóчку.

Катерина Перелісна

- 2 Знайди звертання.
3 Випиши виділені слова. Поділи їх на склади.
4 Вивчи вірш напам'ять.

355

- 1 Сполучи слова-ознаки зі словами-назвами.

українська
прямокутна
гнилі
веселе
м'ятний
свіжа
старій

курча
чай
коробка
вишиванка
троянда
фільм
яблуко

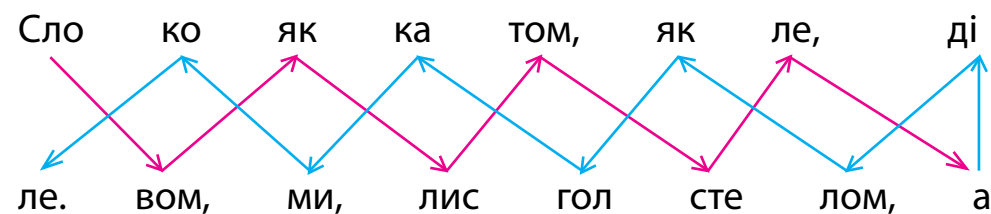
- 2 Постав питання до слів-ознак.
3 З одним словосполученням склади речення.

356

- 1 Прочитай.
7 разів відміряй, 1 раз відріж.
У тижні 7 днів.
2 Заміни число словом-числом і запиши речення.
3 Постав питання до слова-числа.

357

- 1 Розгадай ребус. Склади зі складів речення.

- 2 Випиши слова-назви.

358

- 1 Прочитай групи слів.
1. т́хий, Був, ра́нок, весня́ний. 2. не, со́нце, Ще, зйшлó.
3. не́бо, ста́ло, Ті́льки, на, роже́вим, схóді. 4. гілочці,
шпак, На, го́лосно, клéна, заспíвав.
2 Зі слів кожної групи склади речення. Чи є ці речення текстом?

359

- 1 Прочитай загадку. Відгадай її.

Як злóдійку звáти?

Хвоста́та, носáта, руда́ і зубáта.
Уміє хвоста́та нечу́тно ступáти,
у те́плий курні́к заліза́ти,
тягну́ти малéнькі курча́та.

- 2 Знайди слова-ознаки.
3 Спиши загадку. Підкресли слова, що відповідають на питання *яка? який? які?*

360

1 Прочитай загадку.

Стало біло навкругі.
Я розтрушую **снігі**,
наганяю **холоді**,
води скóвую у **льоді**.
В дру́жбі з дітьми я всіма́.
Здогада́лись? Я — ... .

- 2 Випиши виділені слова-на́зви. Чи допомогли вони тобі відгадати загадку?
- 3 Поділи найбільше слово на склади. Постав наголос.

361

1 Правильно сполучи частини прислів'їв із лівого й правого стовпчиків. Прочитай.

Краще недоговоріти,
Умієш говорити —
Не хочеш почути
поганих слів —
Говорі так, щоб слова́м
було тісно,

- умій слухати.
- а думка́м просторо.
- ніж переговори́ти.
- не кажи́ **їх** сам.

2 Запиши прислів'я. У виділених словах назви кількість букв і звуків.

362

1 Прочитай слова. Як їх можна назвати?

Три, трéтій, трéтя, трóє.

- 2 З одним словом склади питальне речення.
- 3 Поясни, що означають слова-числа. Чим вони відрізняються від чисел?

363

1 Прочитай. Додай потрібні букви й запиши словосполучення.

Дв□ бублики, дв□ тра́ктори, дв□ телефо́ни.

2 Назви слово-число, яке є в словосполученнях.

364

1 Прочитай. Заміни число словом-числом.

4 **морозива**, 4 вікна́, 4 стебла́.

2 Запиши словосполучення. У виділеному слові назви приголосні звуки.

365

1 Прочитай виразно вірш.

Тільки вранці сонце встане,
зазирне́ в твоє вікно́це,
ти підстав свою́ долоньку
під промінчик ніжний сонця.

Прибери́ мерщій в кімнаті
й чистим, вмітим за сніданком
привітайся до мату́сі:
— Рідна, з добрим ранком!

Пóтім радісним, привітним
попешай до трав, до квітів,
а щоб день мину́в не марно —
з усіма́ поводься гарно.

Спиридон Черкасенко

- 2 Яка основна думка вірша? Добери до нього заголовок.
- 3 Випиши речення-звертання. Чому в кінці стоїть знак оклику?

366

1 Прочитай виразно вірш. Випиши слова з буквою **щ**.

Пішли рясні дощі, забу́ли про **плащі**,
лови́лися лящі́, та що їм ті дощі́,
а хлопці́, мов хлющі́, коли́ такі лящі́.

Хлющі́ — дуже мокрі.

2 Полічи букви і звуки у виділеному слові.

хлющі́ плащі́ лящі́

367

Назві малюнки. Поєднай слова в пари. Розкажи, хто чого хоче.

1.
2.
3.

Зразок. Сир і мишка. Мишка хоче сиру.

368

- 1 Прочитай неприємну ситуацію.

Слова спокійно жили в книжці,
в яку вдалось пролізти мишці.
Вона початки відкусила,
у себе в нірці схоронила.

- 2 Прочитай слова. Які літери відкусила мишка?

іда, іна, етрик, лла, аріса, арія, асілько,
 остик, італік, адія, ксана, лавко.

- 3 Запиши у два стовпчики: імена хлопчиків та імена дівчаток.
- 4 У який стовпчик ти запишеш своє ім'я?

369

- 1 Розшифруй ребус.

- 2 Постав питання до слова-відгадки. Склади речення.

154

370

- 1 Прочитай. Назві слова, що відповідають на питання *котре?*

дванадцята година
третя година
десята година

- 2 Знайди словосполучення, яке відповідає часу на годиннику.

371

- 1 Прочитай текст. Розглянь малюнок.

Мальви — улюблені квіти українського народу.

Високі стібла з рожевими, пурпуровими, білими квітами прикрашають кожне подвір'я. Ці квіти дуже гарні.

Вони ростуть біля будинку, край дорogi.

- 2 Де ти бачив такі квіти?
- 3 Назви основну думку тексту.
- 4 Добери влучний заголовок: «Улюблені квіти українського народу»; «Мальви — красиві й корисні квіти».

372

- 1 Прочитай і відгадай загадку.

Хоч і зовсім крил не має,
та, як блискавка, злітає.
Не літак, не вертоліт
вирушає у політ.
Рік літає, два літає,
в небі льотчиків міняє,
крізь космічні світи
може сам себе весті.

- 2 Запиши слово-відгадку.
- 3 Випиши слова на букву *л*.

155

373

1 Прочитай. Вибери з дужок слово-звертання. Прочитай з відповідною інтонацією.

1. (Вітя, Вітю), будь ува́жним на уро́ках. 2. (Оле́нко, Оле́нка), візьмі́, будь ла́ска, оліве́ць. 3. (Бабу́ся, Бабу́сю), скажіть, будь ла́ска, ко́тра годі́на.

2 Речення запиши. Намалюй схему першого речення.

374

Прочитай. Впиши у два стовпчики слова-на́зви й слова-дії.
Това́риш списа́в ре́чення.
Я скла́в вели́кий спі́сок слів.

375

Прочитай слова-ознаки. Добери слова-на́зви з довідки. Запиши.
Те́мна ... , кру́гле ... , сві́тлий ... , гаря́чий ... , кла́сна ... .

Зразок. Темна ніч.

Довідка: кімна́та, ніч, чай, день, дзе́ркало.

376

Прочитай. До слів-ознак добери потрібні слова-на́зви. Запиши.
Сі́ра, мале́нька, прудка́ (кві́точка, мійшка).
Пе́рша, ніжна, весняна́ (сніжінка, кві́точка).
Прозо́ре, сі́нє, безхма́рне (вікно́, не́бо).
Стара́нний, розу́мний, кмітли́вий (сто́лик, хло́пчик).

377

1 Прочитай вірш.

Обліта́в жураве́ль
сто морі́в, сто земе́ль.
Обліта́в, обходи́в,
кри́ла, но́ги натруді́в.

Платон Воронько

2 Впиши словосполучення зі словом-числом.

156

378

1 З поданих груп слів склади речення. Запиши. Підкресли слова, що відповідають на питання *хто?*

Ведме́дю, ме́ду, хоті́лося.
на, Ві́н, забра́вся, па́сіку.
на, Бджо́ли, налеті́ли, го́стя.
не, Мишко́, господа́рок, від-
бі́вся, від, але́, відхо́див.
вже, Ду́же, соло́дкий, мед.

2 Чи є речення текстом? Поясни свою думку.

379

1 Прочитай і відгадай загадки.

Хоч не літа́к, а крила́тий.
Без крил не мо́же працюва́ти.

* * *

Усе життя́ крилами маха́є, а злеті́ти не мо́же.

2 Поясни значення слів: *крило, крилатий*.

380

1 Прочитай виразно вірш. Розглянь малюнок.

Літо

Зацвіта́ють кві́ти в по́лі,
кінчили́сь заняття́ в шко́лі,
і проща́йте до порі́
ру́чки, па́рти і книжкі́.
Бу́ду в рі́чці я купа́тись,
з до́щиком в пі́жму́рки гра́тись,
набира́тись сил, рості́,
щоб у клас наста́пний йти́!

2 Знайди слова-на́зви. Постав питання.

3 Які почуття виникають у тебе, коли ти чуєш поетичне слово?

157

Відгадки до загадок і ребусів

- С. 32. Картопля. Шпак.
С. 45. ...лелеки.
С. 51. Ялинки.
С.112. ...бурундук. Кавун.
С.117. Соняшник.
С.125. Ромашка.
С.151. Словом, як листом, стеле,
а ділом, як голками, коле.
Лисиця.
С.152. ...зима.
С.154. Тигри.
С.155. Космічна станція.
С. 157. Бджола. Вітряк.

ЗМІСТ

Слова-назви	4
Слова-дії.....	20
Складання речень.....	33
Службові слова.....	42
Діалог. Культура спілкування	52
Складання текстів	66
Букви і звуки.....	81
Слова-ознаки	102
Значення слова.....	116
Слова-числа	134
Повторення вивченого за рік	148
Відгадки до загадок і ребусів.....	158

Навчальне видання

Кульбіда Світлана Вікторівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник
для 2 класу спеціальних закладів
загальної середньої освіти (Н 91)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Головний редактор *А. С. Мнишенко*
Головний художник *М. Б. Гутман*
Редактор *К. Д. Протасова*
Коректори *А. В. Дрожжина, Л. Ф. Іванова*

Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 13,00. Обл.-вид. арк. 8,50.
Тираж 2006 пр. Зам. № ...

Державне підприємство «Спеціалізоване видавництво "Либідь"»,
вул. Пушкінська, 32, м. Київ, 01004
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3055 від 12.12.2007

Віддруковано в ПП «Видавництво "Фенікс"»,
вул. Шутова, 136, м. Київ, 03067
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000